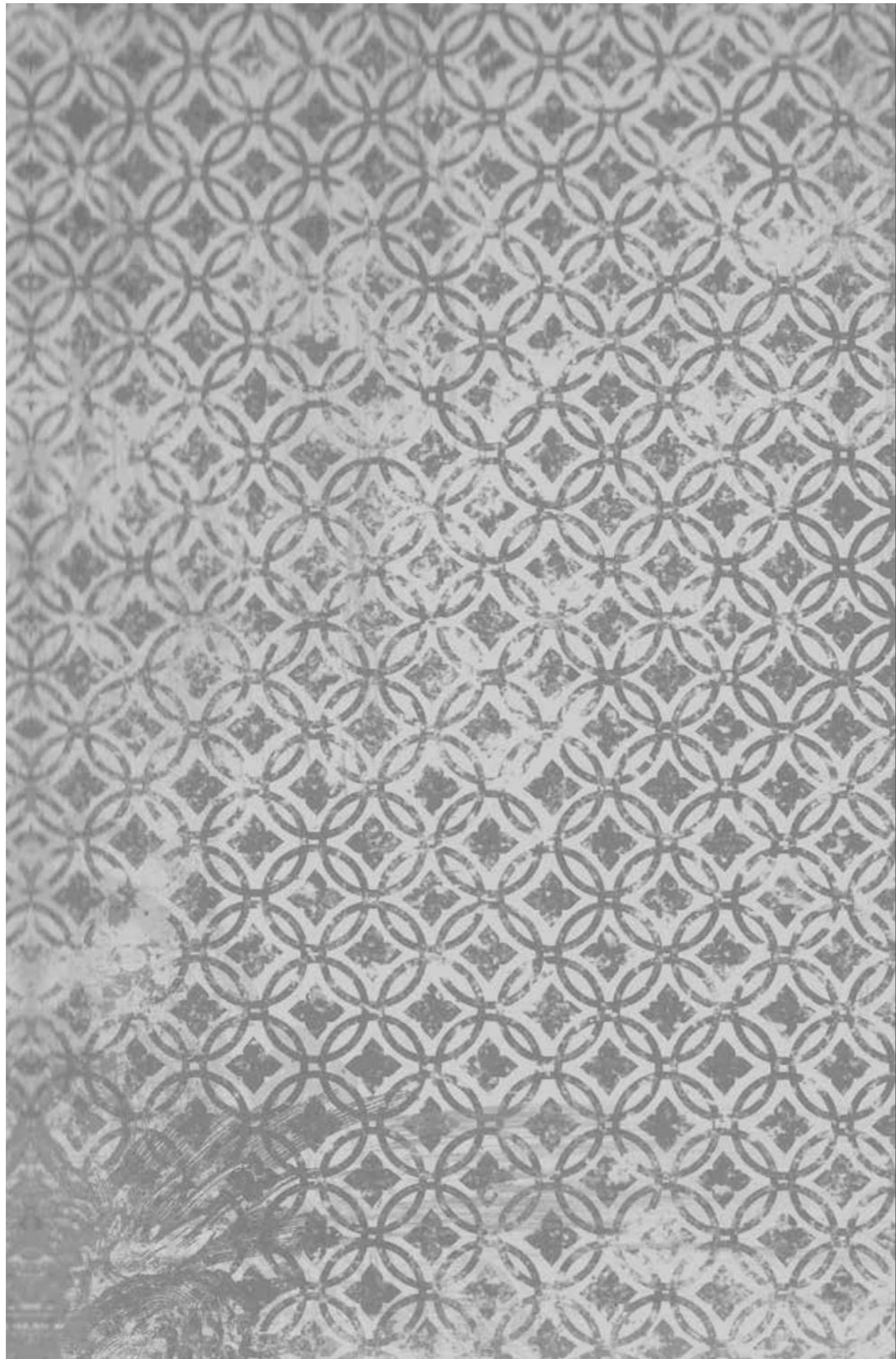

DUES BOGES HISTORIES PER A UN DELIRANT LLIBRET

FALLA JOAN RAMON JIMÉNEZ

Xàtiva 2015

«El caballo camina pa’ lante
el caballo camina pa’ tras,
El caballo camina pa’ lante
el caballo camina pa’ tras,
Deo eoeo oeoeoeoeoe!
Deo eoeo oeoeoeoeoe!».

*El caballo camina pa’ lante
Popular... i faller*

• El present llibret ha participat en la convocatòria dels premis de la Generalitat per a la promoció de l’ús del valencià.
• Falles de Xàtiva, Festa declarada d’interès turístic autonòmic.

Llibre editat per l'A. C. Falla Joan Ramon Jiménez
de Xàtiva (La Costera) l'any 2015

www.fallajrj.com

Coordina
Rafa Tortosa i Garcia
Anna I. Calvo i Pastor

Equip de redacció
Isabel Gosálbez, Patri Viñes, Yolanda Pérez, Manoli Ibañez

Col·laboradors gràfics
Vicente Lorenzo, Raúl Martínez, Vicent Almela, Mario Gual, Carlos Benavent, Paco Roca, José Luis Aguilar, Miguel Santaaulalia, José Luis Mira, Xaro Grau

Col·laboradors literaris
Rafa Tortosa, Lucas Soler, Ramon Estellés, Agustí Garzó, Javi Lara, Joan Castelló, Iván Esbrí, Alejandro Lagarda, Xelo Descals, Sergio Bono, J. Vicent Tortosa

Fotografies
Foto Estudio - Federico, Rafa Tortosa, Patri Viñes, Isabel Gosálbez, Jorge Sánchez, Helena Tortosa, Juanma Trujillo, Antoni Marzal.

Coberta i maquetació
Covanegradisseny

Esbossos i dibuixos
Xavier Herrero i Xavier Ureña

Impressió
Paper plegat s. l.

Publicitat
La Comissió

Dipòsit legal **XXXXXXXXXXXX**

Tirada
400 exemplars

L'A. C. Falla Joan Ramon Jiménez no s'identifica necessàriament amb el contingut dels articles dels col·laboradors.

Cap part d'aquesta publicació no pot ser reproduïda, emmagatzemada o transmesa, de cap manera ni per cap mitjà, sense l'autorització prèvia i escrita de l'editor, tret de les citacions en revistes, diaris o llibres si s'esmenta la procedència.

Este llibret participa en el Premi Mestre Ortifus, què s'inclou en els Premis de les Lletres Falleres (www.lletresfalleres.info)

[/llibreJRJ2015](https://www.facebook.com/llibreJRJ2015)

FALLA JOAN RAMON JIMÉNEZ

Xàtiva 2015

DUES
BOGES
HISTÒRIES

PER
A UN
DELIRANT
LLIBRET

**En Joan s'ha suïcidat!
No es preocupe, senyora,
Això ja sol passar.
Han robat el meu Banc!
No es preocupe, senyora!,
Això ja sol passar.
Una bomba al carrer!
No es preocupe, senyora,
això ja sol passar.
El món s'està tornant boig!
No es preocupe, senyora,
això ja sol passar.
Passa això i més,
i més i més.
I encara passa poc.
No es pot seguir igual
des que neixes fins que mors.**

**I un es cansa, senyora,
de menjar sempre el mateix.
I de comprar el diari,
i de dormir al mateix llit.
I un se sent humiliat
quan, afaitant-se la barba,
li conten contes de nen.
I tot acaba llavors,
amb això que em conta ara:
suïcidis, atracs i bombes,
bogeries i...
i més, senyora, i més.
Vostè d'això no es sap res.
No és jove i té molts diners.**

EI DILUVI
Lletra i música de l'Ovidi Montllor

El món s'està tornant boig!

PRÒLEG

Agafant la cançó de l'Ovidi Montllor, comencem aquest projecte cultural de la nostra falla. Doncs sí, el món s'ha tornat boig! Però, com diu la lletra, no es preocupeu, això es normal.

Aquest delirant projecte no té la missió d'embogir a la gent sinó la de ser una font d'entreteniment cultural. I enguany, ens ha tocat la bogeria, i per explicar la temàtica escollida, ens hem recolzat sobre dues arts: el cinema i la literatura, i així plantejar dues històries que ens han servit com a fil conductor dels nostres cadafals fallers.

Per una part, hem rescatat de la nostra filmoteca la pel·lícula *Con el culo al aire* de Carles Mira i ambientada a un manicomi on tots els seus interns semblen no estar bojos però s'ho fan i dedueixen que l'única forma d'escapar d'aquelles parets és la d'assumir el paper d'un personatge famós. Així que, amb la disfressa adient, apareixen pel manicomi Jaume I, el Papa Luna, Agustina d'Aragó i la Fallera Major. Amb l'excusa d'aquesta pel·lícula satírica —igual que les falles— plategem una versió fallera i actual. A més a més, hem tingut la delicadesa de furta unes quantes lletres de cançons de l'Ovidi i del Joan Monleón, actors de la referida pel·lícula, per musicar el llibret.

Per una altra part, acudim a la literatura grega i elegim l'Odissea d'Homer per a la segona història d'aquest llibre. En concret, refem el passatge per l'illa d'Eea, on trobem a Circe, una deessa embogida, i que amb les seues apòzemes és capaç de convertir qualsevol humà en animal.

Esteu preparats per ingressar en aquest delirant llibret? Quin personatges elegiu? O, tal volta, quin animal voldríeu ser?

Agafeu la vostra disfressa, entreu al llibre i participeu. Gaudiu del llibret i, sobretot, de les falles!

No es preocupe, senyora, això ja sol passar.

SALUTACIONS 8

FALLERES MAJORS 10

Patri Viñes i Martínez 12

Marta Sánchez i Gozálbex 14

PROGRAMA DE FESTEJOS 16

ODA A LA BOGERIA 21

HISTÒRIA I - AMB EL CUL A L'AIRE 30

VERSIÓ ORIGINAL

Introducció

Rafa Tortosa 32

Sinopsi 34

Una temptativa de cine faller

Lucas Soler 36

Con el culo al aire i les falles

Ramon Estellés 40

Transició Municipal

Agustí Garzó 38

Les falles xativines transiten...

Javi Lara 52

La bogeria democràtica

Joan Castelló 56

Del carrer a la pantalla...

I. Esbri i A. Lagardera 68

VERSIÓ ACTUAL DE LA PEL·LÍCULA

La crisi ens deixa amb el cul a l'aire

Xelo Descals 78

VERSIÓ FALLERA DE LA PEL·LÍCULA

ESBÓS Manicomi de portes obertes

Xavier Herrero 80

EXPLICACIÓ Un boig de remat

Rafa Tortosa 82

HISTÒRIA II - ODISSEA 80

Fugiu, fugiu, que Circe ja està ací!

Sergio Bono 90

ESBÓS Odissea

Xavi Ureña 96

EXPLICACIÓ Odissea

Vicent Tortosa 98

LA FALLA NOSTRA 100

Entrevistes 102

La Comissió 110

Record d'un any 114

Premis 2014 116

Memòria 2014 118

ÍNDEX

«Un loco en un manicomio
un loco en un manicomio
en la cama se meó
chiviriviri chiviriviro
en la cama se meó.

El agua estaba caliente
el agua estaba caliente
y hacia muy mal olor
chiviriviri chiviriviro
y hacia muy mal olor.

Tan grande fue la meada
tan grande fue la meada
que el manicomio inundo
chiviriviri chiviriviro
que el manicomio inundo.

Marineritos al agua
marineritos al agua
que el barco ya naufrago
chiviriviri chiviriviro
que el barco ya naufragó.»

SALUTACIÓ DEL PRESIDENT INFANTIL

Hola xiquets i xiquetes de la comissió:

Ja arriben les falles i estic molt content de ser el vostre president infantil. Estic passant-ho molt bé amb Marta i Patri, i com no amb ma mare, lolanda.

Encara que estem tot l'any vegent-nos, espere que tots gaudim estes falles junts i espere vore-vos participant al casal de tot el que ens preparen els nostres majors.

Dir que enguany és especial per a mi, no només perquè sóc president, si no perquè ma mare està amb mi com a presidenta i Marta, que la conec des de xicoteta, com a fallera major infantil i amb Patri, que també la conec des de que sóc menut

Només dir que espere que s'ho passeu bé.

Christian Llopis i Pérez
President infantil

«Falleres i fallers, ja és hora
de que omplim els casals de
música, festa i rialles»

SALUTACIÓ DE LA PRESIDENTA

Un any més em dirigisc a tots votés per donar pas al començament d'aquesta festa fallera. Festa que no podria ser possible sense la col·laboració de tots els que la fan que es puga dur a terme.

Començant pels fallers, que, amb la seua feina fan possible que a hores d'ara tot estiga apunt per gaudir de les nostres festes. Feina que es desenvolupen durant tot un any i que a més fa que coneguem més el món de les falles en tota la seua essència.

El nostre barri i a les empreses que col·laboren sempre que es ho demanem, gràcies per fer un esforç per ajudar a la nostra comissió.

Com no, no podria acabar sense desitjar a Marta, Patri, Christian i a les seues famílies, que gaudisquen d'aquests dies i que els visquen intensament, aquest any sempre el recordaran i tots farem que siga meravellós.

Acabar convidant a tots vostés a que ens visiten i que siguen unes bones falles.

Visca Xàtiva, Visquen les Falles i Visca la Falla Joan Ramon Jiménez!

Yolanda Pérez i Ferri

Presidenta de la comissió

M'aclame a tu, mare de terra sola.
Arrape els teus genolls amb ungles brutes.
Invoque un nom o secreta consigna,
mare de pols, segrestada esperança.

Mentre el gran foc o la ferocitat
segueix camins, segueix foscos camins,
m'agafe a tu, os que més estimava
i cante el jorn del matí il•limitat.

El clar camí, el pregon idioma
un alfabet fosforescent de pedres,
un alfabet sempre amb la clau al pany,
el net destí, la sendera de llum,
sempre, a la nit, il•luminant, enterc,
un bell futur, una augusta contrada!

Seràs el rent que fa pujar el pa,
seràs el solc i seràs la collita,
seràs la fe i la medalla oculta,
seràs l'amor i la ferocitat.

Seràs la clau que obre tots els panys,
seràs la llum, la llum il•limitada,
seràs confí on l'aurora comença,
seràs forment, escala il•luminada!

Seràs l'ocell i seràs la bandera,
l'himne fecund del retorn de la pàtria,
tros esquinçat de l'emblema que puja.

Jo pujaré piament els graons
i en arribar al terme entonaré
el prec dels béns que em retornaves sempre.

M'ACLAME A TU

Lletra de Vicent Andrés Estellés i música de l'Ovidi Montllor

FALLERES MAJORS

Fallera major 2015

**Patri
Viñes i
Martínez**

Fallera major infantil 2015

**Marta
Sánchez i
Gozálbez**

PROGRAMA DE FESTEJOS

DISSABTE, 13 DE DESEMBRE

20 hores, Gran Teatre

**Proclamació de les falleres Majors
de la nostra comissió,
Patri Vinyes i Martínez
Marta Sánchez Gozálbez**

DIUMENGE, 26 DE GENER

18 hores, Gran Teatre

**Proclamació de les falleres Majors
de Xàtiva i llurs corts d'honor**

DIUMENGE, 1 DE FEBRER

11 hores, l'Albereda

Ral-li humorístic faller infantil

DIUMENGE, 15 DE FEBRER

11 hores, l'Albereda

Ral-li humorístic faller

14 hores, Casal

Dinar

DISSABTE, 21 DE FEBRER

21 hores, Casa de la Ciutat

Crida de les falleres Majors de Xàtiva

22 hores, Salons Palasiet

Sopar de la crida

DISSABTE, 28 DE FEBRER

18 hores, Casa de Cultura

**Intercanvi de fotografies
entre les distintes falleres majors.
Inauguració i lectura de l'acta
de premis de l'exposició del ninot
i del Concurs de Maquetes**

DIUMENGE, 1 DE MARÇ

11 hores, Gran Teatre

IV Mostra de Playback infantil

Mascletà

14:30 hores, Casal

Dinar amb cassoles

17:30 hores, Pel nucli urbà

Visita oficial a les falles

23 hores, Casal

Sopar i després discoteca

DIMECRES, 18 DE MARÇ

9 hores, Casal

Esmorzar

13:30 hores, Barri

Cercavil·la

14 hores, Jardí XXV anys de Pau

Mascletà

14:30 hores, Casal

Dinar de paelles

18 hores, Des de l'Avgda. Selgas

Ofrena de Flors a la Mare de Déu de la Seu

23 hores, Casal

Picadeta oferida per la Fallera Major Patri

Viñes Martínez i després discoteca

DIJOUS, 19 DE MARÇ

8 hores, Barri

Despertà

9 hores, Casal

Esmorzar

12 hores, Ermita de St. Josep

Missa en honor a St. Josep

i posterior trasllat

14 hores, Jardí XXV anys de Pau

Mascletà

14:30 hores, Casal

Dinar

18 hores, Barri

Traca quilomètrica

21 hores, Carrer Camí dos molins

Cremà de la falla infantil

22:30 hores, Casal

Sopar

24 hores, L'encreuat

Cremà de la falla

Postals, postaletes i postalotes

ODA A LA BOGERIA

A l'artista li bull el cap

Vicente Lorenzo

Tindre el cap com una gàbia de grills

Raúl Martínez Ruiz, *Chuky*

Perdre el Nord

Vicente Almela Caballé

**Cap artista veu les coses com són en realitat.
si ho fera, deixaria de ser artista.**

Mario Gual, 2015

Artista vs Realitat

Mario Gual

Publicat al número 2 de la revista Cendra, suc de falles.

Estar penjat

Carlos Benavent

Estar com una regadora

Paco Roca

Estar com una cabra

José Luis Aguilar

PERDRE EL NORD:

FALLA, FALLA, ¿VANGUARDA? ¿DISSENY?

Perdre el nord

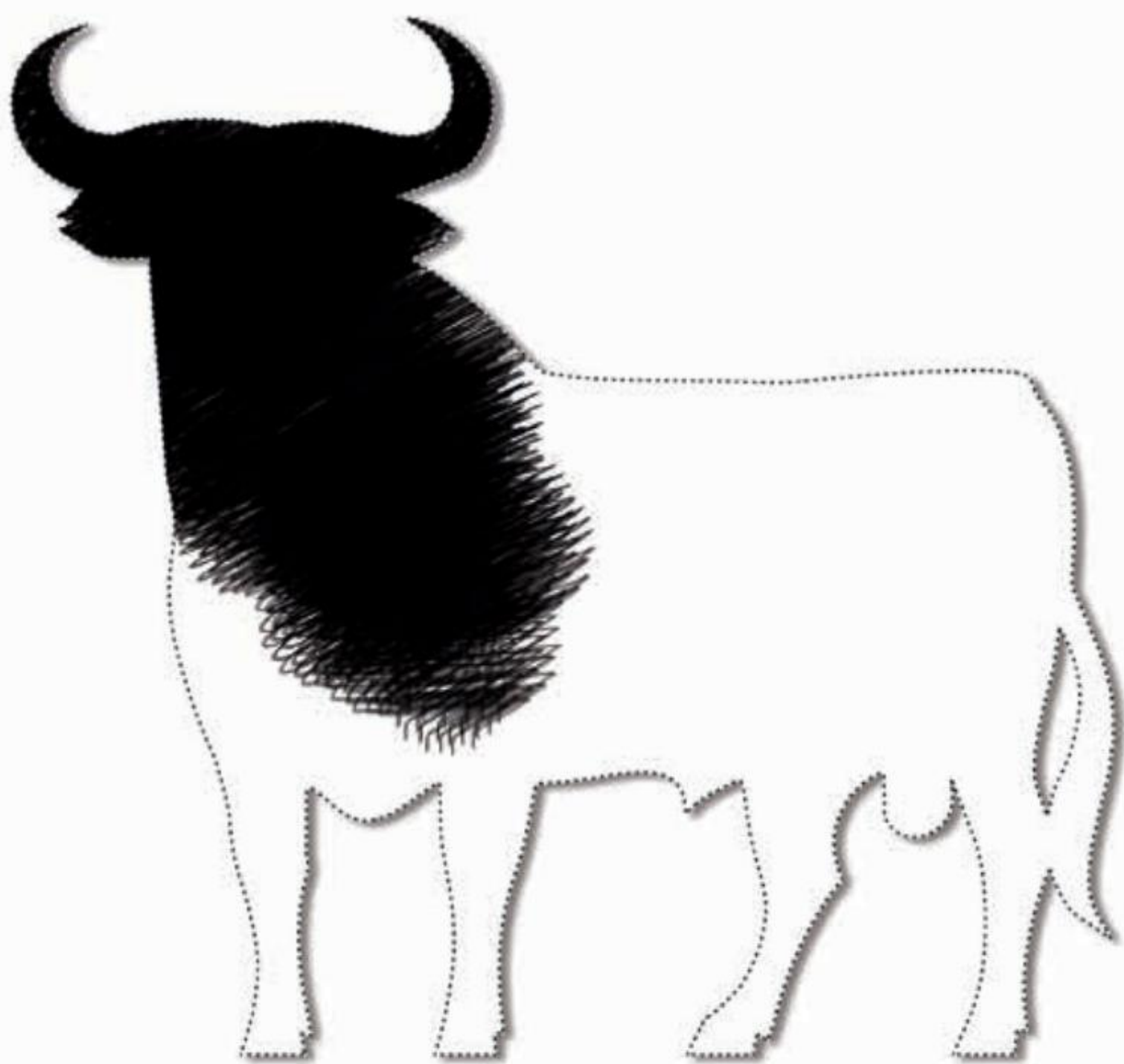
Miguel Santaaulalia Núñez

BOGERIA FALLERO CREATIVA!

Bogeria fallero-creativa

José Luis Mira

No estar acabat

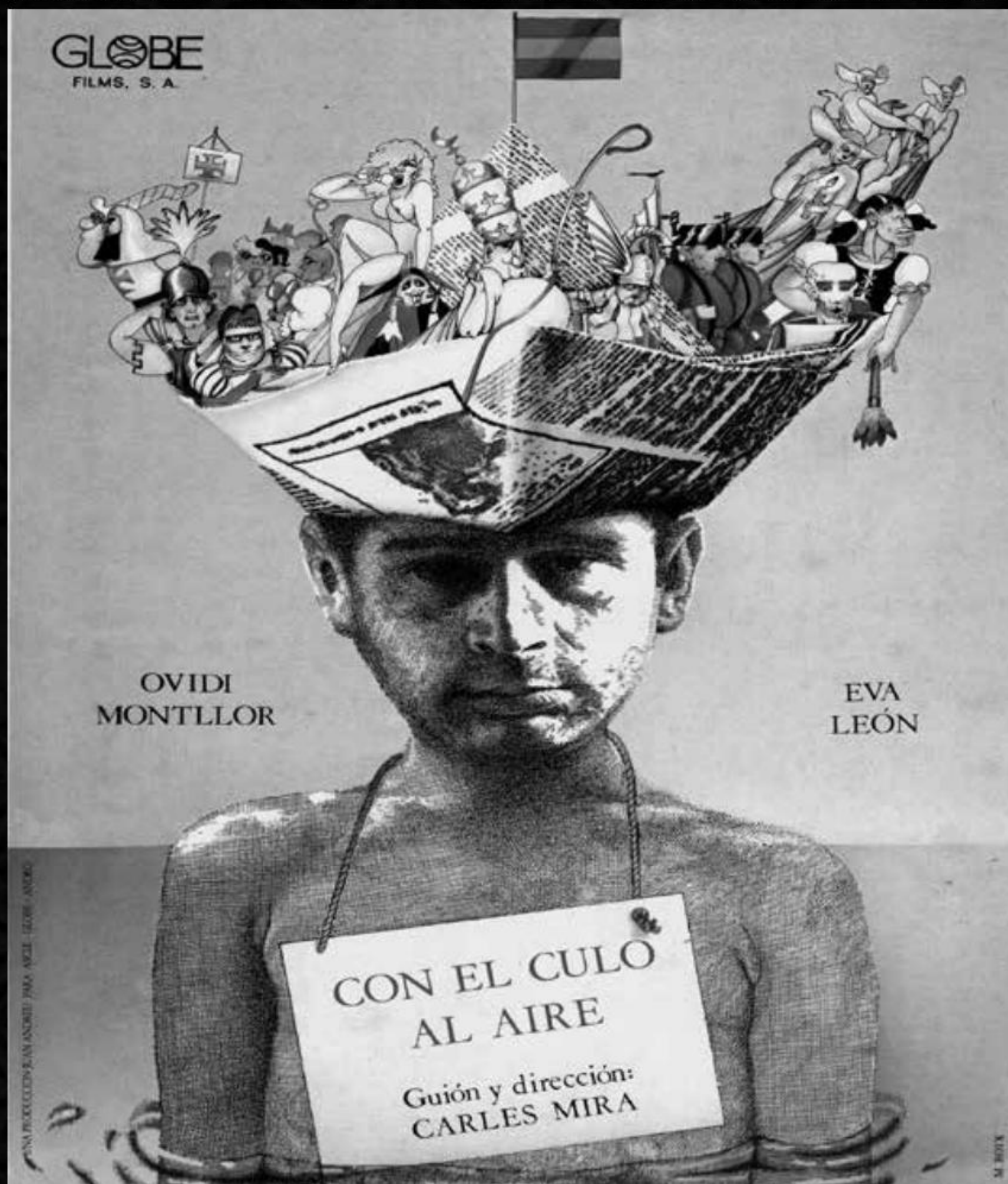
Covanegradisseny

Plovia, aquell dia, Perquè vull!
Perquè tinc ganes que ploqués!
Sortia ella de casa. Perquè vull!
Perquè tinc ganes que sortís!
Tenia jo un paraigua. Perquè vull!
Perquè tinc ganes de tenir!
Vaig dir-li de tapar-la. Perquè vull!
Perquè tinc ganes d'ajudar!
Va dir-me: Encantada! Perquè vull!
Perquè tinc ganes d'encantar!
Va arrapar-se a mi. Perquè vull!
Perquè tinc ganes d'estimar!
Vam viure un món precios. Perquè vull!
Perquè tinc ja ganes de viure!
Després varem parlar. Perquè vull!
Perquè tinc ganes de parlar!
Vam volar pel món. Perquè vull!
perquè tinc ganes de volar!
Vam sentir un món nou. Perquè vull!
Perquè no m'agrada aquest!
I el vam veure millor. Perquè vull!
Perquè se que és millor!
Vam menjar el més bo. Perquè vull!
Perquè se que es pot menjar!
Vam viure amb gent molt bona. Perquè vull!
Perquè estic tip del contrari!
Tot era meravella. Perquè vull!
Perquè estic fart de fàstics!
Tot era de tothom. Perquè vull!
Perquè tot és de tots!
Acabe la cançó. Perquè vull!
Tot comença en un mateix.

PERQUÈ VULL

Lletra de l'Ovidi Montllor i música de Y. Belmonte

GLOBE
FILMS, S. A.

Història I

CON EL CULO AL AIRE

Introducció

Rafa Tortosa i Garcia

Coordinador JRJ15

Amb els acords del pasdoble fester *Fet a posta* s'inicia la pel·lícula, on Joan —interpretat pel polifacètic Ovidi Montllor— torna al seu poble. S'inicien les festes amb una revetla que contempla l'actuació d'una orquestra a la qual canta Paca— paper de l'actriu Eva León—. La pel·lícula és titulada *Con el culo al aire* i va ser estrenada el setembre de 1980.

Encara no finalitzades les falles de 2014, contemplàvem la seria possibilitat d'escollir com a temàtica la bogeria per a les nostres publicacions. Calia establir un fil conductor que dotara consistència al projecte. Recercant distintes opcions, ens decantaren pel film de Carles Mira com a idea principal, atès que utilitza la bogeria per satiritzar la societat d'aquell moment, aspecte que ens donava un fort paral·lelisme amb les falles, les quals utilitzen aquest mecanisme.

Després d'haver vist la pel·lícula, teníem la certesa de què el projecte podia tindre molt recorregut atès la sàtira present en l'argument i que és ben transmesa pels personatges. El fet d'acostar-se al cinema per argumentar un cadafal faller no ens resultà complicat, per allò que estem dient. Este tipus de pel·lícules, estrenades a finals del franquisme i amb l'època

de la transició, dirigides per valencians com ara Cares Mira o Luis Garcia Berlanga inclús Vicent Escrivà, trobem amb elles una certa similitud amb els cadafals fallers, el quals contenen el sarcasme i la sàtira, la parida, la rialla fàcil... i que més d'un les podria qualificar dins del gènere de cinema faller. Sigfrid Monleón (1995:21) raona que «ingredients essencials de la representació burlesca de les falles, verbigràcia de la mala llet satírica, la tendència a la mordacitat, l'impuls fester i la capacitat d'improvisació, podem trobar-los al cinema doblement que a cap altra part, ja disposats a buscar, però ens atreviríem a qualificar cap pel·lícula de "fallera" si aquests ingredients no s'hi presenten entravessats per un denominador comú: la "jocunditat" fisiològica, que diria Fuster».

Analitzada la pel·lícula, la desglossarem utilitzant l'argument per al nostre cadafal faller, i els personatges i l'època per a l'estudi suplementari de l'explicació de la falla, sempre tenim present el profitós triangle creat amb les falles, el cinema i la bogeria.

Respecte al cadafal faller, la versió fallera de la pel·lícula, calia establir l'argument d'acord als cànons estètics de les falles amb les seues

escenes al voltant d'un remat i fugint de seqüències consecutives d'un mateix relat, és a dir, com una serialització d'una acció continua protagonitzada per un personatninot estable al llarg de la sèrie (Vicent Borrego, 1995: 26). Per a la constitució de les escenes, a banda de jugar amb els sinònims col·loquials que usem per a titlar a un de boig —d'una forma semàntica a la majoria de les ocasions—, se conformaren diferents vinyetes d'acord als principals fotogrames que componen el film.

Fotograma de la pel·lícula *Con el culo al Aire* amb els actors Joan Monleón i Ovidi Montllor. ARXIU R. TORTOSA

Per al suplement, el present quadern on analitzem la nostra temàtica elegida, hem cregut convenient explicar el sentit de la pel·lícula —molts la recordem però d'altres es pensen que estem parlant d'una sèrie actual—, amb la seua sinopsi, el tipus de cinema crític amb la societat que s'hi realitzava així com l'època en què fou concebuda: la transició. Aquesta època fou especialment il·lusionant per a molta gent i on es produí un gran canvi. Calia analitzar-ho des d'una acotació local apuntant allò que ocorregué a la Xàtiva dels finals del setanta i començaments del huitanta de la passada contesa, tant des d'una vessant fallera com política i social.

A més a més, els cadafals fallers d'aquella època ens observen quines inquietuds existien i són, com sempre, una veritable font històrica, aspecte que hem tingut present en aquest lli-

bre. A més a més, seguint amb la relació falles-cinema-bogeria, i per traure-li suc a l'assumpte, apuntem l'aparició de les falles dins de les pel·lícules al llarg de l'existència del cinema.

Respecte als personatges, principalment Ovidi Montllor i Joan Monleon —sent coneixedors de la seua inquietud per la nostra terra, cultura i llengua—, calia trobar una relació entre aquests i les falles, sobretot Monleon, qui arribà a ser president de falla.

En definitiva, i agafant les paraules de Vicent Borrego (1995: 26), «les falles i el cinema són dos clars exemples d'art de masses o d'art popular, si com a tal considerem aquell nascut del compromís que imposen llurs bases socials per difondre uns valors culturals a nivell universal entre tots els sectors de la societat».

BIBLIOGRAFIA

- BORREGO, V. (1995): «Cel·luloide i borumballes», dins de BORREGO, V. (coord.): *Barrejat de Cinema amb falles*, Fundació Ausiàs March – Congressos Jaume I, València.
- MONLEON, S. (1995): «Combustible per al cinema», dins de Borrego, V. (coord.): *Barrejat de Cinema amb falles*, Fundació Ausiàs March – Congressos Jaume I, València.

Sinopsi de la pel·lícula

CON EL CULO AL AIRE

La pel·lícula comença amb un poble en festes, de les de fa uns anys. Els músics, que són cecs, arriben en una furgoneta amb la vocalista, que esta no està cega, i que és l'actriu Eva León, una xica massissa i molt blanca. Els del casino la miren per uns forats quan es canvia. Juan, que és Ovidi Montllor, arriba en bicicleta al poble per vore la funció. Juan és un fadrinot que té molts pardals als quals els posa noms.

I ja al teatre, la vocalista para la música i es clava amb Juan. Però la cosa es complica i acaben els dos a l'andana que té Juan ple de pardals. I després de què Juan li aclarira allò de la burra, el seu pardal se li queda paralític. A pesar d'enfadar-se molt la vocalista s'enfada molt, a la fi acaben enamorant-se. Ella no és verge, però ho pareix, i Juan, que resulta que é la primera vegada que ho fa amb persones. Després de tota la nit ella se'n va perquè l'esperen els cecs, i ell es queda amb cara de gust però un poc rar i no vol obrir la porta de l'andana a ningú.

I ací ve el pitjor, perquè no vol obrir ni a sa mare, ni a son pare, ni a la tia Maria, ni al capellà, ni a la guàrdia civil. La situació es complica i acaben emportant-se a Juan al manicomi. Aleshores és quan ve allò de les mongetes, les pastilles,

l'electroxoc, les aigües miraculoses i la terme. I es veu que ni són tots els que estant ni estant tots els que són, perquè un grup de bojos ha descobert que imitant a certs personatges històrics et tracten millor i et solten abans. Així que per allí estan el Papa Luna, Jaume I, Agustina d'Aragó, Virat, Isabel i Ferran, Colom, Cervantes i Juan, que acaba de Fallera Major.

Tot va més o menys bé fins que arriben les festes del manicomi i arriba el conjunt *Aromas*, que és un conjunt de cecs que porta una vocalista que no està cega i que té blanques carns. La cantant s'anomena Paca i reconeix a Juan a pesar de la pinta i el vestit. De vore a la cantant els bojos es posen nerviosos: *Trajà* li clava mà a Mariví, que és una infermera amb molt de pit o *Juana la Loca* vol traure a Amparo, que és la senyora del manaire.

Sor Angustias, vist allò ocorregut, diu que s'acaba la festa i tots cap a les dutxes. La monja s'enfada molt perquè per culpa de la vocalista de les carns blanques s'ha organitzat una gran, i afirma que la vocalista és un pendó. I aleshores és quan *Jaume I* diu que «açò si que no, que fins ací podríem arribar» i li pega una galtada a la monja.

Fotograma de *Con el culo al Aire* quan a Joan (Ovidi Montllor) se l'emporten al manicomí. ARXIU R. TORTOSA

Arriba Sor *Pastillas*, qui semblava una *mosquita muerta*, i diu que tots a l'electroxoc. Però abans, *Don Pelayo*, que és el que es tira petots, ho desbarata tot. I així quan Sor Angustias encén l'electroxoc, l'enrampada se l'emporta ella i s'electrocuta. I a tot açò, els bojos més amics tenen un forat darrere d'un armari, i l'anomenen forat de la Bernarda, el qual dóna a la cuina on estan la marmitona i la nana. Per aquell forat, quan apareix el que apareix, no saben si és un miracle o no i si es van a quedar prenyades, i acaben finalment arrimant-se.

Total, que Juan té una idea i els quatre amics més arrimats s'escapen aprofitant allò de la monja carbonitzada. I aleshores apareix la internacional i un capellà progre, que és el Antonio Gades. I apareixen les festes del mateix poble però canviades, i ara els que actuen són *Paqui Rodríguez i sus Maracos*, o siga, la voca-

lista de les carns blanques y *Agustina de Aragón*, el *Papa Luna*, *Jaume I* i Juan, que és el que ho ha organitzat tot.

I així acaba la pel·lícula.

«*De la Dictadura a la Democracia pasando por el manicomio*»

«*Si estas con el culo al aire no te la pierdas*»

Frases publicitàries

***Con el culo al aire* (1980) de Carles Mira.**

Una temptativa de cinema faller

Lucas Soler Cabo *Periodista i documentalista*

Dins de la història del cinema espanyol, Carles Mira (València, 1947-1993) ocupa un lloc perifèric i poc valorat, ja que se li sol situar com a representant valencià del denominat «cinema de les autonomies» dels anys setanta, però també se li sol ubicar dins dels directors que es van aprofitar del fenomen del «destape». Cap d'estos dos enquadraments és correcte. Bé és veritat que Carles Mira va ser reconegut per la crítica madrilenya com el primer director valencià que va aconseguir certs èxits comercials i també sonors escàndols en tractar temes eminentment valencians en les seues pel·lícules, però el propi concepte de «cinema de les autonomies» resulta injust i pejoratiu per a tos els cineastes que no treballaven a Madrid. Més erroni encara és enquadrar a Carles Mira dins del fenomen cinematogràfic del «destape», ja que el seu cinema no té res a veure amb el discurs ideològic, la qualitat artística i la finalitat comercial del cinema d'exploació eròtica dels setanta. Sens dubte, el cine de Carles Mira es va beneficiar del clima d'obertura de l'inici de la transició democràtica, la qual cosa li va permetre introduir atrevides escenes de nu en els seus dos primers llargmetratges, **La portentosa vida del pare Vicent** (1977) i **Con el culo al aire** (1979), encara que el mo-

numental escàndol que va generar la seua primera pel·lícula en el moment de la seua estrena i el provocatiu títol de la segona no estaven relacionats amb el nombre d'escenes de nu ni amb el seu contingut eròtic. De fet, **Con el culo al aire** inclou tan sols tres escenes eròtiques molt breus. En dos d'elles, la protagonista femenina (Eva León) no arriba a oferir cap nu integral i tan sols mostra breument els seus pits. En l'altra escena eròtica de la pel·lícula, una de les cuineres del manicomi manté relacions eròtiques amb els bojos a través d'un forat obert en una paret. L'escena destaca més per la seua extravagància i humor que per la seua intenció excitant. Les escenes de nu en el cinema de Mira no tenen una finalitat excitant i funcionen més com a apunts de deliberada provocació o com a reflex del caràcter vitalista, desenfadat i mediterrani del cineasta.

El suposat caràcter eròtic de **Con el culo al aire** es deu a les connotacions del seu suggestiu títol, però la intenció de Carles Mira quan ho va triar era exclusivament política, ja que volia denunciar la situació de desprotecció dels ciutadans davant de la repressió i la censura d'un sistema polític disfressat de monarquia parlamentària però vinculat encara al

Fotograma de *Con el culo al Aire*, amb l'escena eròtica més famosa de la pel·lícula. ARXIU R. TORTOSA

franquisme. Però abans d'explicar l'origen del títol del seu segon llargmetratge és necessari referir-se a l'escàndol que va generar l'estrena de **La portentosa vida del pare Vicent**. En el seu primer llargmetratge, Carles Mira s'aproxima a figura de sant Vicent Ferrer des d'una perspectiva desmitificadora que va provocar una virulenta reacció pels part dels sectors més reaccionaris de la societat valenciana. A més dels intents de censura i la campanya mediàtica contra la pel·lícula i les protestes de les associacions vicentines, l'estrena de **La portentosa vida del pare Vicent** en el cinema Goya d'Alcoi es va veure interromput per l'esclat d'un artefacte explosiu que només va causar danys materials. La policia no va detindre a ningú i mai es va saber qui va posar la bomba. La carrera comercial de la pel·lícula es va veure perjudicada per l'atemptat, ja que ningú es va atrevir a és estrenar-la a València i Carles Mira va sentir-se indefens front a les agressions i atacs rebuts.

En el moment de la presentació a Madrid de **Con el culo al aire**, Carles Mira va explicar a *El País* (11-9-1980) el títol de la pel·lícula en relació a el que havia succeït amb l'accidentat estrena de **La portentosa vida del pare Vicent**, tres anys abans: «*De alguna manera, esta segona pel·lícula meua és una resposta al primer llargmetratge. Quan va explotar la bomba a Alcoi vaig intentar indagar un poc sobre el fet. Vaig descobrir que estàvem "con el culo al aire"; és a dir, que les autoritats seguien en el seu lloc i que ningú feia punyeter cas. Crec que el franquisme ens havia creat una sèrie de fantasmes, que ens espantaven i que estava clar que estan ací. La pel·lícula és un poc un intent, o una oportunitat, perquè ens podem riure d'eixos fantasmes. Un poc com una festa en què l'espectador pot transgredir, tan sols per uns moments, l'ordre establert*».

Però abans d'abordar altres qüestions, seria convenient esbossar una breu sinopsi de **Con**

Fotograma de la pel·lícula *Con el culo al Aire* amb els actors Ovidi Montllor i Eva León. ARXIU R. TORTOSA

el culo al aire: Juan Solbes és un jove pobletà, tímid i apocat (Ovidi Montllor) que pateix un trastorn mental després de perdre la virginitat amb Esperanza (Eva León), la cantant d'una orquestra que actua durant les festes patronals del seu poble. Les autoritats i els familiars del jove decideixen recloure'l en una institució psiquiàtrica regentat per monges en què els malalts s'identifiquen i disfressen de personatges històrics espanyols i valencians. En este joc d'identitats fictícies, Juan assumeix el paper de Fallera Major, però la inesperada visita d'Esperanza i el seu conjunt al manicomí, precipita la fuga de Juan i els seus amics, que finalment acabaran integrant-se com a ballarins de l'orquestra de la cantant quan recuperen la llibertat.

Con el culo al aire s'emmarca dins del grup de pel·lícules en què el protagonista és reclòs en un psiquiàtric sense estar malalt, però

ha d'interpretar el paper de boig per a poder ser acceptat i sobreviure. **One Flew Over the Cuckoo's Nest** (1975) de Milos Formen, és el referent més conegut d'este tipus de cine en què el psiquiàtric funciona com a metàfora d'una societat malalta i en el que l'individu és castigat pel seu desig de ser lliure i diferent dels altres. En la ja esmentada entrevista a El País, Carles Mira comentava: «*El manicomí en què transcorre la major part de l'acció de la pel·lícula funciona un poc com a símbol de moltes coses: de la presó, de la pròpia família, de la universitat, de tota una sèrie de cercles tancats on hi ha hagut sempre una autoritat que ha oprimint constantment l'individu. Crec que queda clar en la pel·lícula que els bojos no són bojos, sinó marginats o heterodoxos*».

En una altra entrevista al diari Avui (2-8-80), Mira associava el manicomí amb les restes del propi règim franquista, que encara perduraven: «*Este manicomí és l'essència del nostre*

imperi i funciona com a col·legi i com a presó, com a campament i quarter, com a hospital i com a llar».

Per a Carles Mira, la transició democràtica és un ball de disfresses dins d'una tradició festiva tan mediterrània com és el carnestoltes. Els personatges d'eixe espectacle carnavalesc que es realitza en la pel·lícula són els protagonistes de la història oficial del franquisme: Isabel la Catòlica, Felip II, Viriato, Colom, Agustina d'Aragó, Don Pelayo. També hi ha dos personalitats històriques valencianes molt representatives del poder civil i eclesiàstic: el Rei Jaume I i el Papa Lluna. Tots estos personatges caricaturescos que representen als fantasmes del passat també podrien ser els ninots d'eixa gran falla que és el propi manicomi. En la revista *Dirigido por...* (núm. 76), Carles Mira assenyalava: «*El film planteja una visió, per a mi és com una falla que jo vaig fer per a cremar-la, poblat de falsos personatges històrics que ens han sigut impostos: no som fills d'Isabel la Catòlica ni de Don Pelayo. La nostra història és molt diferent de la idea d'Imperi que ens han venut; el meu propòsit en el film és riure'm d'eixos fantasmes, a través d'una festa on l'ordre és sistemàticament transgredit*».

El principal ninot d'esta falla-manicomi, però, no és un personatge històric sinó la més alta representació de la dona valenciana en les Falles: la fallera major. Sens dubte, **Con el culo al aire** és la pel·lícula més fallera de la filmografia de Carles Mira, però tot el seu cine està molt vinculat en la seua estètica i en el seu ideari a les Falles. En *Diario de Valencia* (9-1-82), Carles Mira declarava: «*Totes les pel·lícules haurien de cremar-se una vegada utilitzades, cremar-se d'una manera renovadora, com les falles, que es cremen i comences a treballar en una altra cosa i no vius dels mites i els èxtasis de la falla anterior*».

Jordi Costa al seu llibre *Carles Mira. Platea en llamas*, que va editar la Mostra de València amb motiu de l'homenatge que li va rendir el

festival al cineasta valencià en 2001, destacava la relació de les falles amb el cinema de Mira: «*En les pel·lícules-falla de Carles Mira es cremen discursos dominants (la retòrica de l'Imperi que ningú pot sentir com seu, mites d'un passat presumptament gloriós, figures canonitzades per un poder obscurantistes) en una col·lectiva celebració hedonista que és la suma de diverses llibertats individuals desposseïdes dels lligams llegades per una tradició paralitzant (...). Carles Mira va optar per un camí personal, llibèrrim i combatiu, una pràctica cinematogràfica entesa com a prolongació de la falla valenciana i, per tant, com catàrtica i renovador crema de dogmes, figures totèmiques i idees rebudes*».

La insistència simplista de la crítica i la premsa sobre la qüestió fallera acabà per perjudicar la percepció general del cinema de Mira, que es queixava en al citada entrevista de *Diario de Valencia*: «*La definició actual que qualifica el meu cinema de faller es per a mi una creu s'ha convertit en un tòpic*».

El cinema de Carles Mira és faller, però també és una exaltació de moltes coses, entre les quals destaca la cultura festiva i hedonista del Mediterrani, representada també per altres manifestacions populars valencianes. Si **Que nos quiten lo bailao** (1983) és el seu particular homenatge a la festa de moros i cristians, **Karnabal** (1985) és una reivindicació de les celebracions carnavalesques mediterrànies. Sens dubte, Carles Mira ha sigut el cineasta que més s'ha interessat per reflectir els costums, les tradicions, les festes, la geografia i la història del poble valencià. La cultura popular valenciana està molt present en els sis curtmetratges, els sis llargmetratges i els treballs televisius que constitueixen la seua filmografia. Al marge del seu important paper en la reivindicació de les nostres festes i de la nostra cultura popular, Carles Mira també va ser un cineasta fonamental per a la constitució de les bases d'un cinema valencià amb una identitat pròpia. Este mèrit no ha sigut suficientment reconegut.

Con el culo al aire de Carles Mira i les falles

Ramon Estellés i Feliu

Universitat de València

Si un oblida tot allò que hi ha escrit, el cartell que Manel Boix va dissenyar l'any 1980 per promocionar la pel·lícula *Con el culo al aire* sembla una falla. Una falla amb un coronament on caben tots els estereotips, tots els personatges extremats, que, com figures del Corpus, transiten els passadissos del manicomi on es desenvolupa gran part de l'acció. Encimbellant la falla, dins d'un xiquet vaixell evocador fet amb paper de diari, caben molts dels tòpics d'una Espanya i d'un País Valencià que feia poc que havien vist morir el dictador còmodament al Pardo, i que no es desempallegaven encara dels seus mites caducs. La parella de la guàrdia civil, les mongetes sanitàries amb les ales ben emmidonades, el senyor rector i la bandera bicolor... la mofa de les figures intocables del rei En Jaume i el papa Luna, i els nostres mites festius, els moros i cristians o la banda de música ... i la lascívia de la vedet.

Tot ho porta al cap el protagonista, tendrament interpretat pel nostre Ovidi Montllor, que tan prompte se'n va anar. Tot arreglat entre les subtils baranes de paper de

la imaginació d'un xiquet que no trau cap, d'un home inacabat.

Davall, la figura enorme d'Ovidi, materialitzat en Juan Solbes, un tímid jovenot que descobrirà el sexe amb l'exuberant Liliana, interpretada per una madura Eva Leon, de veu un xic trencada, fonda i suggeridora, que després d'una primera embranzida, esperonada pel despit i la ràbia, abraçarà sucosa i dolça l'Ovidi. Aquest és el cos de la falla, un cos únic, compacte i sense escenes, que ens mira ignorantot mentre processa absort les personalitats captivadores dels seus companys d'estranyament.

Es dóna el cas que, segons referències de premsa¹, el mateix gabinet del president del govern Adolfo Suárez va ordenar que el cartell fóra retirat del cinema Palace, a prop del Congrés dels Diputats.

El títol i una estrena limitada

Com va dir el seu director, Carles Mira, el mateix dia que es va estrenar la pel·lícula²,

¹ *El País*, 23 de setembre de 1980.

² *El País*, 11 de setembre de 1980.

interpretada per Ovidi Montllor, Eva Leon, Joan Monleon, Pepa Arenós, Juan Carlos Senante, Rosita Amores i altres:

«El guión de *Con el culo al aire* responde a una concepción concreta del cine. Para mí, los tres vértices de este tipo de cine son: las raíces, el sentido de fiesta y lo que entiendo por lo popular. De alguna manera, esta segunda película mía es una respuesta al primer largometraje. Cuando explotó la bomba en Alcoy intenté indagar un poco sobre el hecho. Descubrí que estábamos "con el culo al aire"; es decir, que las autoridades seguían en su sitio y que nadie hacía puñetero caso. Creo que el franquismo nos había creado una serie de fantasmas, que nos asustaban y que estaba claro que están ahí. La película es un poco un intento, o una oportunidad, para que nos podamos reír de esos fantasmas. Un poco como una fiesta en la que el espectador puede transgredir, siquiera por unos momentos, el orden establecido.

Una de nuestras raíces culturales es el esperpento, entendido como un forzar la realidad hasta sus límites, aunque yo, personalmente, más que de esperpento hablaría de fiesta, esa fiesta en la que, con mucho alcohol, empiezas perdien-

do el miedo a tus fantasmas interiores y se acaba haciendo aguas sobre el pedestal de los "valores eternos".

Una de las cosas de las que estoy convencido es de que a una serie de señores les ha interesado ocultar nuestra verdadera historia, y en su día inventaron un imperio de cartón, lleno de héroes, caudillos, etcétera, que forman parte de esa galería de fantasmas a los que hacía referencia.»

Cartell de la pel·lícula *Con el culo al Aire* de M. Boix que ben bé podria tractar-se d'un cadafal faller. ARXIU RAFA TORTOSA

Hem de recordar que el primer llargmetratge de Mira, *La portentosa vida del padre Vicente*, va tindre seriosos problemes per estrenar-se a territori valencià. Després de l'explosió d'una bomba en el local en què s'exhibia a Alcoi, no es va estrenar a cap altre punt de València.

Desconeixement mutu de la cinta i les falles

El film no va causar especial seguiment entre les falles de l'any següent ni dels successius. No he trobat cap ninot ni cap escena que l'al·ludisquen. Però alguna reflexió tangencial a les falles va fer Mira, que hui no podria ser rebatuda per gairebé ningú. Un poc més avant en l'entrevista que venim extractant, afirma:

«La respuesta de los artistas e intelectuales ante el desierto cultural que nos legó el franquismo ha sido un cine de élite, de imitación de otros modelos. Hay ciertas películas españolas cuyas raíces hay que buscarlas en Woody Allen, o en Fassbinder, o en Bergman. Por lo menos, en *Con el culo al aire* hay un intento de hacer cine desde nuestras propias raíces, sin ninguna vergüenza. Hay una especie de actitud vergonzante por parte de la izquierda hacia las fallas, las fiestas de los moros y cristianos o cualquier otra manifestación de ese estilo.»

La referència a l'actitud de l'esquerra envers les falles és clara, però tampoc no es planteja com essencial dins del discurs del director, i no té especial presència en una cinta on les reminiscències falleres són anecdòtiques: Tenim les imatges impagables d'un Ovidi Montllor disfressat de fallera, que canta amb Joan Monleon, el papa Luna, "Un loco en un manicomio", i a Rosita Amores, que tantes revetles falleres ha protagonitzat i que tant ha estat present als pavellons fallers, que hi fa com si acompanyara amb l'acordi.

Carles Mira, nascut un 14 de març, és, possiblement, un dels directors i realitzadors que ha tret al mercat els productes més barrocs i més bigarrats del cinema valencià de la Transició. Barreja sempre un munt de personatges diversos i molt distants entre ells a causa de la seua marcada excentricitat, tot exagerant la tècnica del contrast més bròfec, amb papers dotats d'un dibuix senzill però molt eficaç, carregats d'una sensualitat commovedora. El desgavellament que es genera en determinades escenes de les seues pel·lícules és el resultat d'una ridiculització aparentment innocent i divertida dels comportaments que tenallen l'esperit de les persones senzilles; on, al cap i a la fi, rau una visió profundament humana i tendra de la persona amb tots els seus defectes i les seues prevencions, d'una persona que al realitzador li agradaria veure alliberada d'una llarga tirallonga de codis de compliment obligatori. Mira organitza una crítica social àcida i inclement a l'entorn de situacions absurdes, un absurde resolt per acumulació en un context satíric i amb una visió mediterrània, amb una mixtura de sabors que pot arribar a ser inquietant. És de doldre que no haja sigut faller pregon, perquè les falles, crítiques i mediterrànies, s'haurien acordat bé amb ell. El ben cert és que les falles, a ell, no li van fer ni cas.

Els actors del film: una presència desigual en la festa

Després de l'estrena, pel·lícula a banda, els actors s'han beneficiat d'un desigual seguiment entre les falles, en funció de la seua trajectòria personal i professional. Resulta impactant, en tot cas, com d'alié s'ha mantingut a la figura d'Ovidi Montllor el món de les falles. Potser el seu catalanisme sincer però dolç, de poble alacantí, i el seu perfil amable i inofensiu, no el van fer paréixer perillós a un búnquer que colpejava indecentment l'esquerra, la unitat de la llengua, la Nova Cançó i tot el que pensaren que podia fer trontollar la seua posició en el nou règim que intentava surar. A pesar que és conside-

Joan Monleon cantant amb el vestit de panderola l'any 1972.

Ninot de Joan Monleon, amb la paella Rusa, al cadafal *Pelqueveigesticboig* (Na Jordana, 2010).

rat un referent de la Nova Cançó a tots els territoris de parla catalana, les falles no en van fer compte.

No obstant, es poden ressenyar les activitats d'unes poques falles on la veu personalíssima d'Ovidi ha estat present encara que siga com una estimada referència:

D'una banda, la nit del 15 de setembre de 2007, la falla Arrancapins, en la seua línia de compromís amb la recuperació del valencià i de la cançó en la nostra llengua, va organitzar el concert "El Cant de la Terra", a la sala El Loco, a València, que estava dedicat al Col·lectiu Ovidi Montllor de Músics i Cantants del País Valencià (COM). El COM havia nascut en 2005 per reivindicar la música feta en valencià, i és l'entitat organitzadora dels Premis Ovidi Montllor. El col·lectiu tornà a irrompre en el món faller en 2013, quan, en to de protesta, van entregar un

CD amb composicions de músics valencians en l'ajuntament de València perquè les feren sonar durant les mascletaes en lloc de picar i repicar amb la coentor habitual.

D'una altra, el 27 de febrer de 2010, en coincidència amb la inauguració del seu nou casal, la falla de la plaça de Jesús va presentar el seu llibret, que se centrava en la música valenciana, on, entre altres, no va faltar una glossa de la trajectòria d'Ovidi Montllor.

Comentaris diferents mereix la figura de Joan Monleon. Faller des de sempre, va arribar a ser president de Corretgeria-Bany dels Pavesos, i d'allí va sorgir, liderat per ell, el grup Els Pavesos a principis dels anys 70. Es van presentar com un grup que intentava recuperar cançons tradicionals valencianes que perillaven de desaparèixer per a sempre, i van explicitar la seua vocació de fer-s'hi rodors pels casals fallers.

Presentació del llibret de Mossén Sorell-Corona, el 2009. Una de les darreres presències de Joan Monleon al món faller abans de deixar-nos.

Amb una posada en escena entre bajoca i pallassa, el recurs a la disfressa i al transvestisme del mateix Monleon van impactar molt i van ser eficaços durant una dècada, fins que s'acomiadaren del públic el 1982 amb l'espectacle *Pavesos nou i mig*, on participava la inefable Rosita Amores. L'any anterior, havien fet l'últim crit directament adreçat al món faller mitjançant el treball *Borumballes falleres*.

El tractament que el grup li donava a la música tradicional es bellugava nerviós entre la riproposta, les varietats, la festa en l'aire i el floklore. L'últim acte públic del Monle abans de morir el 28 de desembre de 2009 sembla que va ser la presentació del llibret de la falla Mossén Sorell-Corona d'aquell any. En qualsevol cas, el fet de formar part de la reixeta de la programació habitual de Canal 9-TVV li va garantir una presència recurrent en els

monuments fallers, mercés, sobretot, al seu programa "La paella russa", en antena des de 1989 fins 1992.

Epíleg

En qualsevol cas, sense que aquest siga el lloc ni l'espai que permeta una anàlisi casuística exhaustiva, cal deixar clar que el cinema valencià de la Transició no ha tingut en les falles un focus d'interés... ni les falles s'han interessat per ell.

Una altra qüestió és el culte al personatge popular fàcilment caricaturable. En aquest cas, sempre anava sota pal·li la figura del director Luis Garcia Berlanga, qui va fer sentir àmpliament el seu mestratge durant dècades; entre altres, sobre el mateix Mira. La seua presència, com a ninot de falla, en múltiples cadafals al llarg dels anys així ho demostra.

Els Pavesos, amb Joan Monleon, davant de la falla *Amb la música a un altre lloc* de Regne de València-Mestre Serrano de 1981.

Disc Borumballes falleres dels Pavesos (1981). És una recopilació de música fallera.

I Festival "CANÇÓ FOLK" del PAÍS VALENCIA

FIRA de JULIOL día 25 (SAN JAUME)
al pavelló de l'ajuntament organitzat per
LO RAT PENAT

A les 11 de la nit amb la col·laboració de:
GRUP DE FOLK d'Alberic amb Enric Ortega
"NOSALTRES" grup folk de Castelló de la Plana
"ELS PAVESOS" » » de falla Corretgeria
"LESBART ELX FOLK" d'Elx
"CARRAIXET 72" de Tavernes Blanques
"L'EQUIP VALÈNCIA FOLK" de València

amb la col·laboració de
Miralles, Joan Bosch i Gèni

Cartell del Festival de cançó folk, organitzat per Lo Rat Penat, amb l'actuació dels Pavesos.

Transició Municipal. La vella guàrdia i els nous governants de l'esquerra

Agustí Garzó Sanchis

Periodista Levante-EMV

La Transició espanyola va ser una, l'estatal. Però uns anys després de la mort de Franco —sembla que molts, vist des de la perspectiva actual: quatre— encara havia començat la transició als ajuntaments. El nivell de col·lisió entre les velles formes i els nous governants municipals no ha gaudit, ni de lluny, de la literatura periodística que arrossega el relleu en el govern central i el període de convivència dels dos models entre, aproximadament, 1976 i 1978; 1981 si ho allarguem fins a l'intent de colp d'estat del 23 de febrer, quan alguns consideren que, efectivament, la transició fou coronada. Sembla que ni la (baixa) intensitat de la política municipal, molt menor aleshores i sense un estat de les autonomies desenvolupat, ni el temps transcorregut des de la coronació de Joan Carles I eren terreny propici per al conflicte. Però parlant amb regidors i alcaldes d'aquella època, cal dir que sí, que els conflictes —tot i no traspasar el llindar de la gran notorietat pública— foren intensos i constants entre els nous polítics de la democràcia i els funcionaris municipals, procedents tots de l'aparell franquista. Sense oblidar —no fou el cas de Xàtiva— que l'extrema dreta de Blas Piñar, Fuerza Nueva, va

obtenir encara molts regidors. O que el franquisme transformat en demòcrata tenia ara les sigles de l'UCD i d'AP, hui Partit Popular.

Miquel Calabuig, alcalde de Xàtiva de 1983 a 1995 pel PSPV-PSOE, ja fou regidor en 1980 (i fins a 1983) amb el primer equip de govern socialista de la ciutat, presidit per Manuel Casesnoves. Ell conta que aquells primers anys hi havia una guerra no declarada però evident entre alguns treballadors de l'ajuntament, sobre tot el cos administratiu, i els nous regidors. I és que els funcionaris provinents del franquisme veien amenaçat el seu estatus en passar a dependre d'uns polítics nous i, en el cas de la majoria d'ajuntaments, que accedien al càrrec sota les sigles dels històrics partits d'esquerra que no feia massa eren encara a la clandestinitat. «T'amagaven expedients, feien mala cara... Tot eren pegues cap al nou equip de govern», explicava fa uns anys Calabuig en una evocació d'aquella etapa. En 2009, amb la mort de l'històric regidor i militant socialista Rafael Cuenca Conca, la premsa va recordar precisament un episodi d'aquella confrontació. La data ningú l'ha sabut precisar, però al voltant de 1980 en un ple de l'ajuntament es va escenificar de ma-

El president del Consell, Josep Lluís Albinyana accedint a l'antic Ajuntament ubicat al Convent de sant Agustí. ARXIU AMICS DE LA COSTERA

nera evident la manca de col·laboració entre els funcionaris procedents de l'administració anterior i els seus superiors polítics, ara ja del PSPV. Els problemes eren tants, que Cuenca —segons el testimoni del mateix Calabuig— va escridassar els funcionaris una vegada acabat el plenari dient-los «feixistes», crits que van haver de seguir escoltant mentre abandonaven l'edifici consistorial.

Això sí, que la transició municipal fora més tranquil·la del que haguera pogut ser —cal no oblidar que al govern central manava UCD, el centre dreta hereu en part del franquisme— és un mèrit de la màxima figura municipal d'aleshores, l'alcalde Manuel Casesnoves Soldevila (1929-2011). I és que cal no oblidar-se que tot i la seua indubtable aposta pel socialisme, per una opció d'esquerres en definitiva, Casesnoves va arribar a ser regidor de l'ajuntament franquista als anys 60. El

major estudiós de la figura del primer alcalde democràtic, Salvador Català, explica que «la biografia de Manuel Casesnoves Soldevila, primer alcalde local de la renovada democràcia, evidencia que era la figura més adient per encarnar aquell esperit de la Transició. Procegent de la tradició republicana, anticlerical i espiritualista dels Casesnoves, també poava de la conservadora catòlica i monàrquica dels Soldevila. Era representatiu, per tant, de dues branques genealògiques —segons explica Català— de regidors i alcaldes en diferents èpoques de la història de Xàtiva, que malgrat les seues diferències, tots tenien un sentit de la política que bevia del món de les idees i no de l'afany de lucre o de l'enriquiment personal», diu l'historiador.

Català afig que Casesnoves estava marcat «per una tradició de participació política, de pertanyença a les noves elits generades per

L'Alcalde Manuel Casesnoves a la inauguració del Monument als Maulets a la Porta de sant Francesc l'any 1980. ARXIU AMICS DE LA COSTERA

l'adveniment del liberalisme. Fou un jove del règim marcat per la figura del seu pare, regidor, tinent d'alcalde i alcalde accidental durant els anys 40, màxim exponent del nacionalcatolicisme que hui (ell i la seua esposa) està en procés de beatificació. Manuel Casesnoves pare fou el que li va obrir les portes del Movimiento per a renovar l'esperit nacional de l'Ajuntament de Xàtiva. Però des de la seua posició com a regidor, Casesnoves filla va fer tot el contrari», explica. Anys més tard, ja d'alcalde, «intentà conciliar els dos mons enfrontats durant la Guerra Civil, per no tornar a repetir les errades del passat. Fou el pont que la Transició necessitava per creuar a la vora de la democràcia».

Al voltant de 1979-1980 la societat valenciana viu un altre esclafit social, la Batalla de València. Ni els ajuntaments —ni les falles— són aliens al nou conflicte, que donarà pas

a una contestació popular molt significativa i resumida en una mena d'odi visceral al fet català. La gent de més edat recordarà una curiosa pintada al centre de la ciutat (que va tardar molt a ser esborrada, per cert) que deia allò de «Pujol, Xàtiva no et vol». Ben il·lustrativa de l'anticatalanisme ferotge és la crítica de l'artista Martorell en la falla Ferroviària de Xàtiva de 1981, on diu:

*«Bons "cacaus" solen pagar,
els pallassos per fer riure.
I així poder prosperar...
Més tenen que propagar,
que en català s'ha d'escriure».*

El nou ajuntament, però, no fa cap pas enrere i en 1980 s'inaugura el monument als maulets de la Porta de Sant Francesc, acte que coincideix amb una manifestació blaverà a Xàtiva. Però, sobretot, eixe any el con-

El president del Consell, Josep Lluís Albinyana al mateix acte. Podem veure al voltant a coneguts regidors com Adolfo Garcia, Mariano González o Ramiro Pla. ARXIU AMICS DE LA COSTERA

sistori dóna suport absolut a la proposta de gent com Rafael Garcia Ramon (Ragara) o el poeta i periodista López Sellés, per citar els més coneguts, de recuperar el nom de Xàtiva amb ix, ja que oficialment el franquisme havia fet servir durant més de 40 anys el castellanitzat «Játiva». El procés tampoc va ser fàcil i el funcionari municipal encarregat dels assumptes educatius i culturals de l'ajuntament va ficar problemes al respecte, demanant que una decisió d'aquella importància fóra refrendada amb una votació popular o que, fins i tot, només es fera servir «Xàtiva» quan es parlara en valència mentre que tot aquell escrit en castellà (o tot aquell parlament) conservara el topònim antic. Les seves resistències foren vençudes i el procés iniciat al setembre de 1979 donava el seu fruit. Xàtiva recuperava el nom en febrer de 1980 i certa normalitat començava a imperar, amb altres decisions com la supressió de

noms del franquisme en els carrers de la ciutat, tot i l'oposició dels regidors de la dreta. Aquella neteja fou vista amb bons ulls per un artista com Antoni Grau Cros, qui en la falla de 1980 de Juan Ramón Jiménez (amb versos de Tortosa i Baldoví) escriuria:

*«Els noms dels carrers que hi havia,
no ens pareixen molt bons
i els consellers que han entrat
amb la granera en la mà,
vàn poc a poc agranant-los
molts poquets ens deixaran».*

Però només uns pocs anys abans, en 1977, s'havia produït la mort de l'activista Eduardo Serra. I tot i que les primeres eleccions generals estaven ben a prop, Xàtiva encara va viure un episodi de «guerra freda» posterior a la mort del dictador. Serra, fuster i jugador de l'Olimpic, era un destacat activista que

Antoni Martínez Revert a un acte realitzat a la Porta de sant Francesc. ARXIU AMICS DE LA COSTERA

militava —en la clandestinitat, és clar— en el Partido Comunista de España Marxista Leninista i en el FRAP (Frente Revolucionario Antifascista Patriota). Aquella activitat política i la sindical, en la que fou especialment actiu, va ocasionar que el 21 d'agost de 1975 fora empresonat per la genèrica acusació de practicar «activitats subversives». Va estar tancat a la presó Model de València vora un any. I durant aquell període va morir Franco, fet que lluny d'il·lusionar a la gent privada de llibertat per raons ideològiques va crear una gran preocupació en ells i en les seves famílies per què es temia que els continuadors del règim adoptaren mesures repressives més fortes encara per dissuadir aquells que s'alegraven la mort del cap d'estat. De fet, segons testimoni de la vídua, Teresa Marco, des de la mort del dictador (el 20 de novembre de 1975) i finals de gener de 1976, no els va arribar absolutament cap notícia d'Eduar-

do ni van poder visitar-lo. Serra fou alliberat a finals de juny de 1976 i poc després se'n va anar a treballar a Suècia. Li van detectar un càncer de pulmó que, en agreujar-se, feu que tornara a Xàtiva, al seu pis del carrer de Carlos Sarthou. El 19 de gener de 1977 el govern el va amnistiar oficialment. Moria cinc dies després, el 24 de gener.

Els funerals de Serra seran difícils d'oblidar. Per a molts, havia mort un símbol de la lluita contra la dictadura. I la seua estança a la presó, tot i relativament breu, estava massa recent per a deixar de banda que l'aparell franquista encara colpejava fort tot i la lenta agonia de Franco. Fou per això que les autoritats militars de l'època decretaren que l'itinerari entre la seua vivenda i el cementeri estiguera controlat per desenes i desenes de guàrdies civils armats amb la metrallera a les mans. I que el centre i els accessos a la ciutat foren

ocupats per un impressionant dispositiu de vehicles policials blindats. Un clima de màxima tensió més per la desproporcionada prevenció policial que per les intencions dels companys de Serra, que no tenien prevista cap acció. A finals de 2011, el Ministeri de Justícia del Govern d'Espanya, presidit per Rodríguez Zapatero, va emetre un informe assenyalant que Eduardo Serra Lloret «*pade-
ció persecución y prisión por razones políticas*» i «*fue procesado sin las debidas garantías por el Juzgado Militar Permanente nº 1 de Valencia*».

Si l'episodi de Serra podria ser l'inici de la Transició a Xàtiva, també el 23-F (i la manera de viure aquest colp d'estat militar des d'una xicoteta ciutat) desprén una flaire d'etapa definitivament tancada. El dia de l'assalt al congrés, l'alcalde Casesnoves estava a la seua farmàcia de la cantonada del carrer Botigues i la plaça del Mercat. En assabentar-se del que estava passant per l'avís d'un comerç proper, se'n va anar de cap a l'ajuntament on ell i uns quants regidors van passar les hores que va durar el segrest de les Corts: fins al missatge del Rei. L'episodi es va viure amb més desinformació i desconeixement que por: no se sabia res de res i l'única informació oficial que va arribar fou el toc de queda decretat des de València. Però en la seu socialista de Xàtiva, el temor es va fer més present. L'oficina estava al costat de la Música Nova, a l'avinguda Jaume I (avenida José Antonio només un any abans). I es prengueren algunes decisions

EDICTE

MANUEL CASESNOVES I SOLDEVILA, Batlle-President de l'Excm.
Ajuntament de Xàtiva,

FAIG SABER:

Que recollint la voluntat popular aquest Ajuntament va elevar petició el 6 de setembre de 1979, al Consell del País Valencià, per a retornar-li a la nostra ciutat l'antic i vertader nom de XATIVA.

Que de resultes de la qual, el Consell, a qui pertocava decidir, per tenir dita competència transferida pel govern de l'Estat, va aprovar el canvi el 7 de gener passat.

Per la qual cosa, d'ara en davant el nom correcte i oficial de la nostra ciutat és l'històric i gloriós de XATIVA.

El que es fa saber per a coneiximent de tothom.

Xàtiva, febrer de 1980.

Edicte del canvi de nom de Xàtiva (1980). ARXIU AMICS DE LA COSTERA

que donen idea de la forta preocupació del moment, com per exemple que el regidor Josep Padró s'emportara a sa casa del carrer sant Roc, amb l'ordre d'amagar-lo ben amagat, el fitxer complet dels militants del PSPV de Xàtiva. Però si curiosa fou una cosa el 23-F de Xàtiva fou la idea, tan valerosa com temerària, del regidor del PCE Juan Ramón Muñoz, qui va proposar a penes una hora o dos després de l'assalt, en arribar a l'ajuntament, que es convocara una manifestació contra els colpistes al carrer encapçalada per tots els partits municipals per a aquella mateixa nit.

Les falles xativines transiten a primers dels '80

Javi Lara Egea

Faller de la plaça Benlloch - Alexandre VI

Quan em vam comentar de fer un article boig sobre les falles de Xàtiva dels anys 80 fent referència a la pel·lícula *Con el culo al aire* de Carles Mira, estrenada en setembre de 1980, protagonitzada per Ovidi Montllor i on actuen entre altres Joan Monleón o Eva León, el primer que em va vindre al cap és la següent cançó en castellà que apareix a la pel·lícula amb la seua especial coreografia:

*«Un loco en el manicomio
un loco en el manicomio
en la cama se meó
chiviriviri chiviriviró
en la cama se meó.*

*Tan grande fue la meada
tan grande fue la meada
que el manicomio inundó
chiviriviri chiviriviró
que el manicomio inundó.*

*Marineritos al agua
marineritos al agua
que el barco ya naufragó
chiviriviri chiviriviró
que el barco ya naufragó.*

*El agua estaba caliente
el agua estaba caliente
y hacia muy mal olor
chiviriviri chiviriviró
y hacia muy mal olor».*

Gran cançó, gran coreografia, gran actuació d'Ovidi, i sobretot, gran pel·lícula per a tornar-se boig. Però com collons relacione aquesta obra d'art cinematogràfica amb les falles de Xàtiva dels anys 80? És per a tornar-me boig...

Primer vaig a fer una xicoteta menció a la Junta Local Fallera d'aquells primers anys dels '80. Durant l'exercici faller de 1979/80 la Junta es va tornar boja amb algunes renovacions. El president que va assumir el càrrec va ser Joaquín Esplugues i tenia com a vicepresidents a Tomás Vinaches i Manuel Barajas. En total, la junta estava formada per 17 components. La fallera Major de Xàtiva va ser la senyoreta Irene Mora Úbeda i la fallera Major Infantil va ser Alicia Castells Hernando.

Al següent exercici de 1980/81 —*Con el culo al aire* s'estrenava en setembre de 1980, la cosa continuava boja per la junta local fallera— Joaquín Esplugues seguia de president i comp-

L'any 1979 va accedir Joaquin Esplugues a la presidència de la Junta Local Fallera. A la imatge el veiem inaugurant l'exposició del Ninot de 1983, junt les falleres majors Encarna Aliaga i Sònia Martí. ARXIU ENCARNALIAGA

tava amb els mateixos vicepresidents i gran part dels components de l'exercici anterior. La fallera Major de Xàtiva en aquell any de 1981 va ser Anna Teresa Garcia Martínez i la faller Major Infantil va ser M. Teresa Baldrés Pérez.

En anys posteriors van haver algun principi de bogeria a la Junta, amb dimissions i algun que altre conflicte però coses habituals en aquell estament que va resoldre el president durant els sis anys que va durar en el càrrec en aquesta etapa.

Podem dir d'aquests primers anys de la Junta de Joaquin Esplugues que es van incloure una sèrie de premis que no es donaven fins aquell moment. Es va començar a premiar al millor ninot infantil de Xàtiva, el ninots grans es premien des dels anys 30. Es van crear els Jocs de Saló, en el primer exercici 1979/1980 sols es competia als jocs de truc, bac i dominó,

a partir del següent exercici 1980/81 ja es van incloure les competicions de parxís, manilla i escacs. A més, un dels premis que torna bojos a la major part de la joventut fallera es va crear un any després, es tracta del Ral·li faller. Primerament es va realitzar amb els premis de puntuació, disfressa i vehicle i anys posteriors s'afegí el premi a la millor comparsa.

A l'actualitat ens tornariem bojos els fallers si no tinguérem aquestos premis per a competir, riure i *passar-ho bé*. Ja sabem com actuen alguns fallers mentre participen en estos actes, alguns deurien pensar en anar al psiquiàtric.

Fent menció a les comissions. En 1980 van plantar els seus monuments 13 comissions falleres a Xàtiva, que ordenades per any de creació, són les següents: Cid-Trinitat, Sant Jaume, Tetuan-Sant Francesc, Mercat, Raval, Espanyoleto, Selgas-Tovar, República Argentina, Sant

Feliu, Benlloch-Alexandre VÍ, Ferroviària, Joan Ramón Jiménez i Molina-Claret. Aquestes dues últimes comissions eren el seu segon any d'existència. En aquest exercici de 1979/80, la comissió de la Verge del Carme no va plantar monument i va ser un any de descans, que va reprendre a l'exercici següent.

Però si he de fer una menció particular d'una comissió dels anys 80, sens dubte és la falla Jaume I. A més d'un el van tornar boig des d'aquesta falla, es va crear a l'exercici 1981/82, i durant els seus pocs anys d'existència van plantar monument faller únicament 5 anys. Ja va nàixer enmig d'una forta controvèrsia ja que hi havia comissions que no volien aquesta nova falla a la ciutat però aquesta falla va destacar sobretot pels nous aires de renovació de la festa i pels seus llibrets de falla, amb una clara defensa de la normalització lingüística, on oferien una visió diferent a lo que s'havia vist fins ara en els llibrets.

Però per acabar de tornar-me boig, tinc que parlar dels monuments fallers. Van ser uns anys bojós o gloriosos per a l'artista local Manolo Blanco. A l'any 1980 va guanyar el primer premi de les falles de Xàtiva per a la falla del Raval amb el lema *Des d'Adan i Eva* i en 1981 va tornar a guanyar per a la mateixa comissió amb el monument que tenia per lema *Temps d'ahir, coses de hui*. Però la major bogeria d'aquest artista en aquests anys fou que va guanyar el major guardó dels monuments fallers a Xàtiva durant sis anys consecutius, des de 1978 a 1983. Quatre primers premis amb la falla del Raval (1978,1979,1980 i 1981) i dos primers premis amb la falla Molina-Claret (1982 i 1983). Després d'aquest pas triomfal, l'artesà va decidir fer un parèntesi i no tornà a plantar monuments a Xàtiva fins a 1992.

Pel que respecta a monuments infantils, també van ser uns anys esplèndids per a un altre artista local: Paco Roca. Va aconseguir el major guardó en monuments infantils durant quatre anys seguits, des de 1980 a 1983, i que van

Paco Roca va guanyar aquell 1980 el premi infantil amb el cadafal *Música i amor dels xiquets* (Tetuan).

servir per a consagrar-se com a un gran artista de monuments infantils. En 1980 va guanyar el primer premi infantil de Xàtiva en la comissió de Tetuan amb el lema *Música i amor dels xiquets* i en 1981, per a la mateixa comissió, amb el lema *La gran despertà*. A l'any següent aconseguí el premi amb la comissió de Joan Ramón Jiménez amb el lema *Visca les nostres festes* i repeteix per a la mateixa falla, en 1983, amb el lema *El món dels xiquets*.

Per a finalitzar aquest delirant escrit faller dels '80, he de parlar de la sàtira fallera que crec que es on es reflexa la bogeria dels monuments fallers. Durant aquests anys, gràcies a la transició política que havia patit el país, les crítiques dels cadafals ja no patien la censura de la dictadura i es feien crítiques nacionals sobre política, sobre el preu del petroli, sobre la defensa de la valenciania, el nudisme a les platges, el medi ambient, etc. Bàsicament temes molt generals.

Cadafals *Des d'Adan i Eva* (Raval) de Manolo Blanco i *El pas del temps* (Ferroviària,) d'Andrés Martorell, ambós van empatar a punts aquell any de 1980, per antiguitat guanyà el realitzat per Blanco.

Però si parlem de crítica local, pràcticament fins ací sols hi havia dos artistes, Manolo Blanco i Antonio Grau, que incloïen alguna escena en els seus monuments. Més endavant, artistes com Paco Roca ja va escenificar fortament la sàtira local en la confecció dels seus monuments. A nivell de comissions va ser l'aparició de la comissió

que he parlat abans, Jaume I, que tal vegada deixava un poc de banda la qualitat del monument i es centrava bàsicament la confecció dels seus monuments en la crítica d'assumptes locals. Açò va provocar un que altre mal de cap a més d'un personatge de Xàtiva i a més d'un el van deixar *Con el culo al aire*.

LLIBRES I ARTICLES CONSULTATS

- SÁNCHEZ I PÉREZ, J. (2006): *Quadern de falles. Xàtiva 1865-2005*, Matéu Editors, Xàtiva.
- DD. AA. (2006): *75 anys fent camí*, Junta Local Fallera de Xàtiva, Xàtiva.
- TORTOSA GARCIA, R (2007): «Els primers premis de les falles de Xàtiva (II). El duel artístic entre Grau i Blanco», *El Verí del Foc. Núm. 1*, A. C. Falla J. R. Jiménez, Xàtiva, pp. 87-103.
- —(2008): «Els primers premis de les falles infantils de Xàtiva (II). El ressorgiment i consolidació de les falles infantils (1972-1989)», *El Verí del Foc. Núm. 2*, A. C. Falla J. R. Jiménez, Xàtiva, pp. 87-103.
- *Llibret explicatiu de la falla Benlloch 1997*
- *Llibret explicatiu de la falla República Argentina 2009 i 2014*

La bogeria democràtica

Joan Castelló Lli

Periodista i Membre de l'Associació d'Estudis Fallers (ADEF)

Quan en 1980 Carles Mira va estrenar *Con el culo al aire* tots estàvem mig bojos i no solament Ovidi Montllor, el jove pobletà protagonista de la pel·lícula que ingressava en un psiquiàtric després de descobrir el sexe amb una cantant d'un grup musical i tornar-se tarumba.

Bojos estaven els dirigents d'ETA quan al desembre de 1973 van assassinar al almirall Carrero Blanco i, sense pretendre-ho, van iniciar la transició d'un estat dictatorial a un altre democràtic; bojos estaven els partits de l'oposició quan, mort el dictador Franco en 1975 i després de quasi 40 anys en la clandestinitat, van optar per la reforma i no per la ruptura; bojos estàvem quan vàrem recolzar una monarquia legitimada pel franquisme perquè ens portara a la democràcia; bojos estàvem en 1976 quan firmarem una constitució de consens democràtic i quan en 1977 vàrem celebrar les primeres eleccions lliures en 40 anys; bojos estàvem quan en 1979 vàrem entregar gran part del poder municipal a l'esquerra; i bojos estàvem quan en 1980 vàrem iniciar un dubitatiu camí que ens portaria a l'autonomia.

No va ser una bogeria passatgera. Seguim estant bojos quan, en una espècie de resistència

passiva, vàrem confiar en un rei que ja havia demostrat la seua vocació democràtica i no vàrem permetem que triomfara el colp d'estat vuitcentista que pretenia executar el trio Tejero-Milans-Armada en 1981; i bojos estàvem també quan li vam donar la majoria absoluta al PSOE en 1982.

Estàvem bojos, sí... però que bogeria més meravellosa! A diferència del personatge de l'Ovidi, nosaltres no vàrem necessitar entrar en un psiquiàtric... o sí? En 1985 vàrem entrar en la Comunitat Econòmica Europea i un any després se'ns van creuar els cables de la matèria gris del cervell i, encara que estàvem majoritàriament en contra, acceptarem a contracor entrar en l'OTAN en 1986.

Allò era ja una paranoia. En els primers anys, ens van arribar diners a mans plenes de la Comunitat Econòmica Europea, però una vegada atrapats en la xarxa econòmica, en 2002 vàrem permetre que ens col·locaren (sense oposar cap resistència) la camisa de força de l'euro i a partir d'ací la nova Europa, la de la Unió Europea, ens va mostrar la seua cara més severa i ens va sotmetre a un tractament de xoc a partir de 2008: un rescat (ajuda financera, en ter-

La nova Torre de Babel, de Vicent Luna (Plaça del Cabdill, 1977). COL·LECCIÓ JOAN CASTELLÓ

La llibertat, de Vicent Luna (Plaça del Cabdill, 1973). COL·LECCIÓ JOAN CASTELLÓ

mes amables), que implicava milers de milions per a salvar als bancs (que després no ho hauran de pagar les entitats bancàries sinó tots els ciutadans) a canvi d'abaratir l'acomiadament, aplicar retallades socials brutals i permetre una desocupació salvatge. I tot per la megalomania dels polítics (obcecats en projectes faraònics i en endur-se tots els diners del calaix), ja que els treballadors gens van tenir a veure amb aquesta crisi del sistema financer i del liberalisme més cruel.

Després d'un llarg tractament, amb psicofàrmacs i lobotomia inclosa, el pacient està ara narcotitzat i en la solitud de la cel·la d'un alberg per a desnonats (Sanitat el va expulsar del sistema i la seua pensió no li dóna per a pagar un lloguer social) es dedica ara a cercar en la seua memòria quin va ser l'inici de la malaltia, detectada a mitjan dels anys setanta, quan era un jove faller d'una comissió de poble.

Van ser les falles l'inici de la seua bogeria?, es pregunta tot confós. En eixos anys les falles encara mantenien la inèrcia del franquisme: partits polítics i democràcia era la pitjor malaltia que podia contraure el poble, i si a més reclamava l'autonomia, llavors el cas s'agreuja.

En 1977, només dues falles de seccions inferiors, la de Quart-Túria (de la secció Segona B), feta per l'artista alacantí Pedro Soriano Moll, i la de Plaça del Rosari-Calabuig (secció Quarta A), firmada per la comissió, van incloure la paraula *democràcia* en el seu lema. En ambdós casos es mostrava una imatge positiva de la nova situació política: en Quart-Túria, Pedro Soriano assegurava en la memòria: «*Señores, la democracia ha llegado, y al que no le guste puede salir disparado*»; mentre que en la plaça del Rosari, els fallers identificaven la democràcia amb un nou Gulliver que destruïa les institucions dedocràtiques del franquisme.

En eixe mateix any de 1977 en l'encara plaça del Caudillo, el mestre Vicent Luna presentava la democràcia i els partits polítics que la sustentaven com un nou mal bíblic en *La nova Torre de Babel*. En esta falla es deixava entreveure que el pluralisme democràtic era sinònim de desordre i confusió, i que la llibertat corria el risc de convertir-se en llibertinatge.

Com a punt de partida de la *Transició fallera* hem fixat l'any 1973 amb la falla que Vicent Luna va plantar a la plaça del Caudillo: *La llibertat* va ser un cadafal emblemàtic, no sols per les seues dimensions i la seua perfecció escultòrica (una reproducció a escala de l'escultura feta per Bartholdi erigida a la rada d'entrada del port de Nova York), sinó també per la gosadia que suposava parlar d'un tema tabú per a les autoritats franquistes.

En una falla que parlava de falta de llibertat, l'escena en què apareixia el rei d'oros tancat en una gàbia d'or, custodiat pel cavall d'espases i la sota de bastos, va ser interpretada per molts com una al·lusió al «segrest polític» que el poder franquista sotmetia al llavors príncep Joan Carles.

De forma paral·lela al discurs polític va aparèixer una altra temàtica pròpia de l'època: el *destape*. Les falles més significatives van ser dues plantades en 1976 en la secció especial: una feta per Joaquim Gómez Perelló a la plaça del Mercat Central i l'altra construïda per Santiago Soro Capella a Gravador Esteve-Ciril Amorós.

De totes maneres, les dues falles que millor han reflectit el període de la Transició a Espanya les ha fetes Miquel Santaaulàlia Núñez en la demarcació de Bailén-Xàtiva, La Ferroviària, en què va deixar constància de la fi del franquisme i l'ocàs del «búnquer barraqueta», expressió utilitzada per a definir els elements més recalcitrants de l'antic règim, oposats frontalment a qualsevol tipus d'apertura o democratització de la societat.

En *Els contes de la iaia* (1978), Santaaulàlia va reflectir, amb acerat bisturí satíric, la decadència del règim franquista a través dels que havien sigut els seus tres grans pilars: els polítics, l'Església i la censura. A l'Exposició del Ninot d'eixe any va presentar *Cunyadíssimes*, dos figures de dona, l'una alta i esquifida, l'altra baixa i grosseta, fetes per mitjà de la distorsió esperpèntica, que representaven a dos icones del règim: Carmen Polo (amb els seus inconfusibles collars) i Pilar Franco Bahamonde, esposa i germana respectivament del dictador. En entrar aquestes figures en la Llotja, on se celebrava la mostra per a aconseguir l'indult, el llavors president de la Junta Central Fallera, Pascual Lainosa, va exclamar: «Els deixes un poquet, i hala!, la dona del Caudillo en l'Exposició del Ninot».

La falla presentava també altres al·licients polítics: en una de les escenes apareixien un capellà i un frare, uns personatges que, per imperatiu de la censura, estaven absents dels cadafals des dels temps de la República; a més, en les huit seccions de la pantalla de la làmpara de peu que constituïa la fita elevada de la falla, Miquel Santaaulàlia va reproduir en relleu expressions de la silueta d'un genèric Juan Español, que en realitat era un personatge inspirat en la cara del mateix Francisco Franco.

L'altra falla de Santaaulàlia representativa de la Transició va ser *La caiguda de l'imperi* (Bailén-Xàtiva, La Ferroviària, 1979), una crítica demolidora de l'estructura autoritària de la Junta Central Fallera, els dirigents de la qual es veien desallotjats dels seus càrrecs davant de l'arribada de la democràcia als ajuntaments (les primeres eleccions municipals se celebrarien eixe mateix any, tan sols un mes després). Va ser la primera vegada que un artista faller dedicava tota una falla a criticar a la cúpula fallera.

Ambientada en l'època imperial romana, una de les escenes més comentades d'aquest cadafal va ser el «Temple del dit», la seu de l'organisme faller, en què estava entronitzat el

El destape, de Joaquim Gómez Perelló (Plaça del Mercat Central, 1976). ARXIU BAYARRI

Els contes de la iaia, de Miguel Santaaulàlia Núñez (Bailén-Xàtiva La Ferroviaria, 1978). ARXIU BAYARRI

Grup Cunyadíssimes (La Ferroviaria, 1978). ARXIU MIGUEL SANTAULÀLIA

La caiguda de l'imperi, de M. Santaaulàlia Núñez (Bailén-Xàtiva La Ferroviaria, 1979). ARXIU BAYARRI

S. M. La Festa, La Comissió (Na Jordana, 1985). ARXIU VICENTE LORENZO

Articles de la Constitució, dels g. Ferrer Jorge (J. Antonio-M. Serrano, 1980). ARXIU JOAN V. RAMÍREZ

Concorde... Concòrdia, de Vicent Luna (Plaça del País Valencià, 1981). COL·LECCIÓ JOAN CASTELLÓ

mateix secretari general, José Antonio Porta, i d'on el president, Pascual Lainosa, eixia espantat davant de l'arribada dels exèrcits de la democràcia i la llibertat.

Una altra falla que va qüestionar d'una manera mordaç tots els estaments que conformen l'estructura fallera va ser *S. M. la Festa* (Na Jordana, 1985), un projecte gestionat per la mateixa comissió que, alhora que criticava la decadència i els llastos de la festa, reivindicava una necessària renovació.

L'actualitat política nacional també estava present en moltes de les escenes de les falles de barri, com la que representava «La verbena de la Moncloa» en la falla Cadis-Dénia de 1978, de Vicent Marín Bellver. Els protagonistes que parodiaven els personatges de la sarsuela *La verbena de la Paloma*, del compositor Tomás Bretón, eren Adolfo Suárez (don Hilarión) i Felipe González i Santiago Carrillo (Casta i Susana, respectivament).

A la carta magna aprovada pels espanyols en 1978 estava dedicada la falla *Articles de la Constitució*, feta en 1980 pels germans Ferrer Jorge per a la comissió José Antonio-Mestre Serrano. La nova norma de la convivència espanyola apareixia ací amb l'aspecte de fragilitat que donaven uns coloms de la pau encadenats i amb les ales plenes de perdigons, i una façana del Congrés dels Diputats construïda amb peces geomètriques del joc d'arquitectura infantil.

Consolidar la convivència pacífica dels espanyols, superant les etiquetes pejoratives de *rojos i nacionals*, i aconseguir una entesa entre els valencians, enfrontats per la denominació i símbols durant la redacció de l'Estatut d'Autonomia, no sols era un fi exclusiu de la Constitució. També apareixia reflectit en una altra falla de Vicent Luna: *Concorde... Concòrdia* (Plaça del País Valencià, 1981), un projecte en què no sols es reivindicava la pau social, sinó també mesures impulsores de l'economia valenciana.

Les ganes de democratitzar les falles van arribar abans a la comissions que a la mateixa estructura de la Junta Central Fallera, que no va ser renovada fins després de les primeres eleccions municipals d'abril de 1979. La reivindicació d'una festa popular i participativa allunyada de la parafernàlia i l'elitisme oficialista, la recuperació de la indumentària tradicional, la construcció dels cadafals pels mateixos fallers i les activitats culturals, van ser algunes de les característiques que van definir les experiències de quatre comissions atípiques sorgides o renascudes durant la transició: King-Kong, Arrancapins, Cambrils-Camí de Montcada i Pintor Jacomart-Camí de Moncada.

La falla Jacinto Benavente-Reina Na Germana, més coneguda com King-Kong, integrada per fills de l'alta burgesia, estudiants de la universitat i membres de forces polítiques progressistes, va nàixer amb l'objectiu d'acabar amb la centralització de la JCF, fugir de la coentor i superar la secular separació entre comissió i societat, encara que finalment l'experiència només va durar tres anys.

La primera i més emblemàtica falla en aquesta demarcació, amb el lema *King-Kong* (1978), constituïa una crítica dels problemes que la ciutat havia heretat de la dictadura: contaminació de l'Albufera, projecte d'urbanitzar el Saler i la construcció de la central nuclear de Cofrents.

Amb Simó Aguilar com a *anima mater*, la comissió de Cambrils-Camí de Montcada va plantar propostes trencadores com ara *La repressió* (1979), amb una efígie de Pinochet en el coronament per a denunciar tant les nombroses dictadures polítiques que hi havia al món com l'opressió a què estaven sotmesos els treballadors; *La qüestió ecològica* (1980), un al·legat contra l'energia nuclear, i *Som símbols del passat?* (1981), una clamor contra la contaminació i l'urbanisme salvatge que arrasava amb l'arquitectura tradicional valenciana, la barraca.

Nuclears? No, gràcies, de Vicent Marín
(Arrancapins, 1984). ARXIU JOAN V. RAMÍREZ

Els jocs, de Vicent Agulleiro (Na Jordana, 1980).
ARXIU ASSOCIACIÓ CULTURAL FALLA NA JORDANA

Amb la renovació iniciada en 1981 i forjada en 1983, la comissió d'Arrancapins (hereva d'Àngel Guimerà-Pintor Vila Prades) va firmar les seues pròpies falles (encara que l'execució corria a càrrec de l'artista Vicent Marín o de Víctor Valero-Marc Martell) amb temes directament implicats en el barri (*Mercat d'Abastos*, 1983), que manifestaven una inequívoca vocació ecològica (*Nuclears? No, gràcies*, 1984) o que mostraven una militància pacifista i antimilitarista (*Per la pau. OTAN? No!*, 1985), en vespres del referèndum sobre l'adhesió d'Espanya al Tractat de l'Atlàntic Nord.

Amb l'arribada de la democràcia es va obrir la veda per a criticar els dirigents polítics, que, com una nova pallola fallera, van inundar la majoria dels monuments. De la sàtira no es van lliurar els polítics locals, com ara Joan Lerma (president de la Generalitat), Ricard Pérez Casado (alcalde de València), Manuel Girona (pre-

sident de la Diputació), Miguel Ramón Izquierdo i Vicente González Lizondo (dirigents d'Unió Valenciana), ni els dirigents nacionals (com per exemple Adolfo Suárez, Felipe González, Alfonso Guerra, Manuel Fraga i Santiago Carrillo) ni tampoc els líders de les principals potències mundials (Bréjnev, Ronald Reagan, Thatcher i l'aiatol·là Khomeini).

Una de les escenes de polítics més recordades és la roda de cavallets d'*Els jocs*, de Vicent Agulleiro (Na Jordana, 1980). En l'atracció de fira, que tenia moviment, feien voltes Jimmy Carter, Leònid Bréjnev, Hussein de Jordània, el xa de Pèrsia, el bisbe Clemente d'El Palmar de Troya i Fidel Castro. També hi apareixia l'aiatol·là Khomeini, acabat de triar president de l'Iran, però anava amb el cap tapat després de les amenaces rebudes per radicals islamistes. La comissió de Bailén-Xàtiva, La Ferroviària, que eixe any també tenia un Khomeini en el co-

La dama de l'engrundsandora, de Vicent Agulleiro (Sapadors-Vicent Lleó, 1982). ARXIU L'INDULT DEL FOC

ronament, no va fer cas d'eixes pressions i va mantindre descoberta la seua figura. Una altra escena política d'esta falla era la cucanya autonòmica, en què els líders polítics valencians (Pérez Casado, Manuel Girona, Emilio Attard, Manuel Broseta...) intentaven pujar el pal de l'autonomia, mentre que un ninot amb els trets de Fernando Abril Martorell ensabonava el pal perquè no pogueren arribar al cim.

Des de les primeres eleccions democràtiques es va configurar a Espanya i a la Comunitat Valenciana un bipartidisme imperfecte, protagonitzat en eixos primers anys pels partits UCD i PSOE. Eixe era, precisament, un dels continguts de *Nostres lluites*, la falla feta en 1980 per Daniel López per a la plaça de la Mercé.

La crítica política s'estenia per quasi totes les comissions, encara que la temàtica no tinguerà res a veure, en principi, amb el cadafal. Així

va succeir en 1981 amb la falla que va fer Josep Lluís Ferrer Vicent per a la comissió d'Antic Regne de València-Mestre Serrano amb el lema *Amb la música a una altra part*. Una mona tocava l'arpa, amb un bust de Beethoven a la part més alta de l'instrument musical. En la memòria s'indicava que el genial músic de Bonn representava «la sordera del govern espanyol davant dels arpegis dels problemes valencians» que estava tocant el simi.

Un intent de colp d'estat, protagonitzat pel tinent coronel Tejero amb l'assalt al Congrés i pel general Milans del Bosch traient els tancs als carrers de València, va estar a punt d'acabar amb la llavors titubejant democràcia espanyola. Neutralitzada la rebel·lió pel rei, Vicent Luna va representar en *Aquest país* (Plaça del País Valencià, 1983) l'escena *L'arrossegament*, en què l'alcalde Pérez Casado figurava com a cap d'una quadrilla de mulettes (de què formaven part Joan Lerma i Manuel Girona) que s'enduïa fora de la plaça el bou del colpisme.

A alguns ninots indultats de l'època també se'ls atribuïa una crítica política encara que presentaren una estètica bucòlica, amb músics o artistes com a protagonistes, molt allunyada de la contesa partidista. Així va ocórrer amb *La dama de l'engrundsandora*, de Vicent Agulleiro (Sapadors-Vicent Lleó, 1982), que representava «la jove democràcia espanyola enfrontada amb l'Espanya feudal», i amb *Trobador i Colombina*: «la jove dansarina representava l'Estatut d'Autonomia, que feia voltes a Madrid (durant el seu debat parlamentari) sense que ningú encertara a centrar-lo».

LLIBERTAT, DEMOCRÀCIA, ESTATUT D'AUTONOMIA

Durant el període 1973-1986 apareixen en els lemes de les falles nous vocables poc habituals fins eixos moments, com ara *llibertat*, *democràcia*, *estatut d'autonomia*, *política*, *poder*, *drets humans* i *impostos*, junt amb altres ítems representatius també de nous drets i

L'auto-mania, de Vicent Agulleiro (Plaça del Pilar, 1980). ARXIU ASSOCIACIÓ CULTURAL FALLA PLAÇA DEL PILAR

L'Any Internacional del Conill, de Miguel Santaetulàlia (Na Jordana, 1976). ARXIU JOSEP ALCAIDE

problemes, com ara inseguretat ciutadana, drogues, divorci, avortament i igualtat de la dona, entre d'altres.

Amb el lema *democràcia*, bé siga amb connotacions positives o despectives, apareixen 27 falles; el lema *llibertat* és utilitzat en 30 ocasions en les falles d'aquest període, amb predomini en els primers anys (fins a 1979) de les que fan escarni i enyoren l'autoritarisme de l'etapa anterior. Altres 33 falles més han utilitzat la paraula *política* o altres assimilables, quasi sempre amb continguts crítics o despectius o contra la classe política dirigent. En una escena d'*Els signes del zodíac* (1984), l'alcalde Pérez Casado apareixia com la Moma, rodejat dels pecats (els regidor Lloret i el dirigent de Unió Valenciana González Lizondo).

El debat sobre l'autonomia, l'aprovació de l'Estatut i la denominada Batalla de València que

tot aquest procés va generar, també apareixen profusament en els continguts de les falles de l'època, amb visions no sempre a favor del nou estat autonòmic consagrat en la Constitució. D'aquest grup, la més destacada, perquè estava enquadrada en la secció especial, va ser *L'auto-mania*, de Vicent Agulleiro (Plaça del Pilar, 1980), amb el bust d'una valenciana contemplant els enfrontaments polítics durant la redacció de l'Estatut i un rei En Jaume a cavall disposat a tornar a alliberar València dels seus nous enemics: els que plantegen un nacionalisme que va més enllà dels valors tradicionals del regionalisme purament folklòric.

La lluita per la igualtat de drets empresa per les organitzacions feministes també va tindre el seu reflex en les falles, però generalment presentant una visió masclista i poc respectuosa amb aquesta reivindicació de les dones. Al costat de lemes nominalment asèptics

El Mercat Comú, de Josep Martínez Mollà (Plaça del Pilar, 1981). ARXIU JOAN V. RAMÍREZ

(els continguts eren figures d'un altre paner) com ara *Els drets de la dona* (Murillo-Palomar, 1974) i *L'Any Internacional de la Dona* (Almirall Cadarso-Comte d'Altea, 1976) en trobem d'altres prou més procaços o despectius com són *L'Any Internacional del Conill* (Na Jordana, 1976), *Que mones que són les dones!* (Arquebisbe Olaechea-Sant Marcel·lí, 1977), *Tira més un pel de figa* (Cuba-Buenos Aires, 1979) i *I li diuen el sexe dèbil* (Cadis-Rector Femenia, 1986).

Una altra temàtica recurrent de les falles durant la transició va ser l'ingrés d'Espanya en el Mercat Comú, després Comunitat Econòmica Europea i en l'actualitat Unió Europea. Un referent de les falles amb aquest contingut és *El Mercat Comú*, de Josep Martínez Mollà (Plaça del Pilar, 1981), el carro ple d'hortalisses antropomòrfiques que, camí d'Europa, veia truncat el seu objectiu perquè el tombaven a la frontera per l'acció vandàlica dels agricultors france-

Per la pau. OTAN? No!, de Vicent Marín (Arrancapins, 1985). ARXIU JOAN V. RAMÍREZ

sos. Fora del període estudiat queda una altra falla paradigmàtica amb aquest contingut: *Ya somos europeos*, d'Agustín Villanueva (Na Jordana, 1990).

Aconseguit l'ingrés d'Espanya en les institucions europees, les falles es van fer ressò també de l'oposició d'un sector de la població a l'ingrés del nostre país en l'OTAN. Alguns exemples són: *Per la pau. OTAN? No!* (Arrancapins, 1985) o *Per la pau* (Peris i Valero-Cuba, 1986).

Entre 1973 i 1986, la transició va permetre als espanyols passar d'una dictadura militar a una democràcia amb la legalització de tots els partits polítics, aprovar una Constitució en referèndum, tindre un govern socialista amb majoria absoluta i ingressar tant en la Unió Europea com en l'OTAN. Per a aconseguir-ho, es va necessitar un esforç col·lectiu per a superar grans esculls com ara la crisi del petroli, la

La transició, de Manuel Martín López (Na Jordana, 2002). COL·LECCIÓ JOAN CASTELLÓ

desocupació, el terrorisme i un intent de colp d'estat. Eixa transformació social que va viure Espanya, que ha sigut lloada i posada com a model fora de les nostres fronteres, va quedar reflectida anys després en *La transició* (Na Jordana, 2002), l'última falla feta per Manuel Martín López, uns dels artistes de la avantguarda fallera en els anys vuitanta.

Amb el diàleg i el consens que va consagrar la Transició es va aconseguir una Espanya

homologable a les democràcies europees i que apostava decididament per l'extensió dels drets socials. Quasi mig segle després, en la segona dècada del segle XXI, els ciutadans espanyols i valencians ens hem vist sorpresos per una segona transició no anunciada, per la qual, de manera unilateral, els governs central i autonòmic retallen i privatitzen l'estat del benestar aconseguit en etapes anteriors. I és que la bogeria no es passa en quatre dies.

King-Kong (Jacinto Benavente-Regina Na Germana, 1978)

BIBLIOGRAFIA

- *Fotos Fallas (1955-1979)*, Valencia, Bayarri Comunicació
- *Fotos Fallas (1975-2000)*, Valencia, Bayarri Comunicació
- *El Turista Fallero digital (1942-2012)*, Valencia, Bayarri Comunicació
- ALCAÑIZ CHANZÀ, José (1990): "Las fallas de la democracia", dins ARIÑO, Antonio (dir.), *Historia de las Fallas*, València, Levante-EMV, pp. 225-243.
- BORREGO PITARCH, Pere (coord.) (1984): *Na Jordana 100 anys (1884-1984)*, València, Falla Na Jordana
- — (coord.) (2003): *Na Jordana 50 anys especials (1954-2003)*, Valencia, Falla Na Jordana.
- CASTELLÓ LI, JOAN et al. (2003): *Santauealialia. La firma*, València, Albatros
- — (2007): *Vicent Luna: L'art de fer falles*, València, Associació d'Estudis Fallers - Junta Central Fallera.
- HERNÁNDEZ MARTÍ, Gil Manuel (1990): "Las fallas del desarrollo" (1959-1975), dins ARIÑO, Antonio (dir.), *Historia de las Fallas*, València, Levante-EMV, pp. 205-223.
- — (2007): *Arrancapins: un segle de falles (1908-2008)*, València, Falla Arrancapins.
- — et al. (2003): *Catàleg raonat de la col·lecció de ninots indultats del Museu Faller. Volum II (1963-1981)*, València, Ajuntament de València
- — (2005): *Catàleg raonat de la col·lecció de ninots indultats del Museu Faller. Volum III (1982-2004)*, València, Ajuntament de València
- MESA, Lluís M. (1996): "Les falles durant la transició: evolució i signes de canvi", dins ASSOCIACIÓ D'ESTUDIS FALLERS, *La festa de les Falles*, Valencia, Consell Valencià de Cultura, pp. 63-77.
- QUILIS RÓDENAS, Joan (dir.) (2000): *Martínez Mollà, escultor de falles*, Xàtiva, Junta Local Fallera de Xàtiva.

Del carrer a la pantalla: la bogeria de les Falles en la ficció

Iván Esbrí Andrés

Llicenciat en Història i

membre de l'Associació d'Estudis Fallers

Alejandro Lagarda Pérez

Llicenciat en Història de l'Art, membre de l'Associació d'Estudis Fallers i blocmaster d'Un Nou Parot

La presència de les Falles en la ficció audiovisual ha sigut escassa i, la majoria de les vegades, completament desafortunada. L'absència —intencionada o innocent— d'un mínim rigor a l'hora de representar la nostra Festa ha sigut la constant en moltes de les produccions on les Falles, siguen tractades com a argument, com a motiu folklòric o com a anècdota prevista o casual, formen part de la trama. Cal destacar, d'altra banda, que moltes poques d'aquestes produccions audiovisuals han tingut el seu origen a València, per la qual cosa la visió de la Festa de les Falles ha esdevingut més com a curiositat vistosa i estètica que un element cultural integrat del nostre territori.

Si bé, d'un gruix d'elles —per no dir totes i cadascuna— poden fer-se servir per explicar el context de nostra Festa des de vessants com els mateixos monuments fallers i els seus artistes obradors, sentit i significat d'elements puntals com el propi ninot, actes o aspectes històrics de les Falles i associatius de les comissions; resultant el fil argumental que, tot i poder semblar rebuscat, podem extraure del reflex de la Festa Fallera en la ficció d'un mode raonat junt l'acompanyament de la fitxa tècnica i sinopsi del film en qüestió.

LA FALLA COM A ARGUMENT

Entre el primer bloc de pel·lícules que comentem, aquelles que han emprat les falles com una part principal en el seu argument, destaca la producció valenciana de 1929 *Mientras arden las fallas* de Miguel Monleón —pare de l'enyorat Joan Monleón—, un documental ficcionalitzat. A partir d'una trama una mica absurda d'un matrimoni, s'inclouen imatges rodades els propis dies de Falles d'aquell any, llavors encara de forma no oficialitzats del 17 per la matinada fins el 19 (la Setmana Fallera oficial s'establirà en 1931), en segments del film clarament diferenciats de la part ficcional que, en ocasions, sí té lloc a peu d'una falla. Un document valuós com a testimoni directe i perquè en ell, a més, apareixen personalitats de la vida social valenciana d'aquell moment com el periodista Félix Azzati, toreros o la Miss Pepita Semper, tan confosa i referenciada erròniament com la primera Fallera Major de València en molts treballs (va ser ho Ángeles Algarra Azuara en 1931).

En aquest film cobra especial rellevància el Cartell de Falles de 1929 del pintor albaidí José Segrelles, el primer que va servir per promocionar la Festa en la seua primera exportació amb fins turístics —de fet es feu un versió en llengua anglesa del mateix— per

Fotograma *Mientras arden las fallas*. Ivac

part de l'Asamblea Pro-Fiestas de San Jose, òrgan de gestió de les Falles aleshores, constituïda per la Sociedad Valenciana para el Fomento del Turismo, Lo Rat Penat, l'Ateneu Mercantil i el Cercle de Belles Arts entre d'altres. Valga dir que Segrelles estava a Barcelona quan va rebre tal encàrrec puix acabava de rebre la Medalla d'Or Nacional de les Arts i estava en vespra de la seua marxa a Estats Units. Per ser el primer i per la força de la seua il·lustració, és un dels més presents i recordats, descrivint-se per uns misteriosos essers —bufons o donyets— que observen l'incendi que amb cresols han provocat en la ciutat València, que es retalla en un remolí de flames amb la forma de la Covalta d'Albaida, sota la fantasmagòrica presència de sant Josep Artesà. De fet eixos essers misteriosos, sobre la pell d'uns actors extres caracteritzats, són els què en la pel·lícula simulen també botar foc les falles.

També comparteix plànols el Tren Faller, el tercer que s'organitzava després del primer del 18 de març de 1927 provinent de Madrid. El Tren Faller en

el Cap i Casal va perllongar-se fins 1974, procedent tant de Madrid com de Barcelona i en una ocasió de Saragossa, causant moda en altres poblacions falleres amb ferrocarril com Godella i Xàtiva per exemple on perdura (curiosament hi ha poblacions que anomenen «Tren Faller» a les Cavalcades de Disfresses o les del Ninot).

A nivell monuments, destaquen seqüències de *La roda dels cavallets* de Carlos Cortina en Mercat Central, falla amb moviment, en el què havia sigut una característica inherent en de les falles plantades en el segle XIX i principis del XX, que va intentar recuperar-se en els 80 —l'artista Vicent Agulleiro amb l'enginyer Rafael Gallent— i alguna ploma va tildar de «contranatural» llavors... però la història demostra el contrari. Completen l'elenc les falles Cirilo Amorós–Mercat de Colón, Plaça Mariano Benlliure, Germanies, Plaça Tetuan, Doctor Collado i moltes altres a més totes amb els respectius premis atorgats, el què resulta una font fantàstica de documentació per a la investigació.

Cartell anunciador de la pel·lícula *La última falla*.

Una altra producció espanyola que inclou les Falles va ser *La última falla*, dirigida en 1940 per Benito Perojo i protagonitzada per un dels actors de major fama ja des de temps de la «República»: Miguel Ligeró. Benito Perojo i el seu «rival» Florián Rey, van dur a terme en els anys previs i posteriors a la guerra una sèrie de films amb tints folklòrics (*Nobleza baturra* de 1935 o *Morena Clara* de 1936), tant en la reconstrucció idealitzada del regionalisme com en l'apartat musical. *La última falla*, a més, cal situar-la en el context de les coproduccions amb l'Alemanya Nazi i, en aquest cas, amb la Itàlia de Mussolini. L'enteniment polític i la desaparició durant la guerra del sistema de producció espanyol, va provocar que els interiors foren rodats en estudis italians, a Cinecittà, encara que la pel·lícula compta amb escenes filmades en territori valencià (Benidorm, Calp, Mascarat) i amb els diàlegs de Miguel Mihura. L'argument és senzill: Don Carlos Soler, propietari d'uns grans magatzems a Buenos Aires, decideix tornar al seu poble natal, a València, on li han nomenat fill predilecte. Durant el viatge s'enamora de María del Carmen, cantant lírica. Però Julio, el nebot de don Carlos, sospita que pugui ser víctima d'una esta-

fa i decideix viatjar també a Espanya. Per tant, aquesta trama no té lloc ni a València ni durant les Falles (reconstruïdes en estudi), al contrari del primer exemple que comentàvem.

A una de les escenes de major transcendència d'aquesta ficció, es indulta el bust del personatge de Miguel Ligeró i li es oferit. L'indult, un tant grotesc per la forma de ser exposat al film, té un fonament documentat en els indults de busts de les primeres dècades del segle xx de Jaume I, sant Vicent Ferrer, Salvador Giner, Mariano Benlliure, Sorolla, Blasco Ibáñez, Serrano, Teodor Llorente, altres personalitats i personatges del carrer, fins i tot de Charles Chaplin, el compositor Wagner i la maqueta d'una locomotora, que eren oferits per les comissions al retratat o als familiars d'aquest, que bé acudien a peu de falla o bé en comitiva marxaven als domicilis dels protagonistes, i allí es feia l'entrega de tan bonic detall enmig d'un gran ambient festiu. Una acció esta no reglada, que va desembocar en la proposta de Regino Mas *L'Indult del Foc* i actual exposició, i raó de ser del Museu Faller de València, on el propi Miguel Ligeró es figura indultada junt Imperio Argentina en 1941 obrats per Regino Mas.

Destaquen també els elements pirotècnics com la traca correguda, precedent de tota despertà i mascletà actual, un cordó de traca pels carrers del voltant de la falla o els de major aflluència que es disparava per crear ambient festívol, corrent la gent per davall. De vegades, l'esclat produïa el trenca-ment perolets amb xicotets obsequis. Des del ves-sant musical, un dels temes compostats per Leopoldo Magenti per al film va ser reconvertit amb lletra com *Himne de l'Artista Faller* pel seu propi Mestre Major del Gremi, Vicent Tortosa Biosca.

Altres pel·lícules que han tingut el tema faller com a part del seu argument són *La fallera mecánica* de Luis Fernández (1976), un exemple de l'inici del cinema independent de la transició, en el qual una fallera desitja trencar els cànons socials fent-se atea i lesbiana, amb una distorsió total dels símbols aleshores reivindicats amb la imminent pre-autonomia; i *Historia de hombres con gabardina* de Vicent Do-

mingo (1987), una docuficció dramàtica sobre un artista que ha mort i resulta ser un artista faller. És curiós com moltes vegades, i ho anirem comprovant amb més exemples, la presència de les falles en la ficció audiovisual va lligada al gènere negre, la mort o el crim.

Fins i tot existeix una pel·lícula pornogràfica *La pandilla X 3: la follera major* (1999) de Conrad Son, en què la introducció prèvia a les escenes sexuals consistia en unes preses de la protagonista passejant-se per València els dies de falles.

Les sèries de televisió també han mostrat en alguna ocasió l'argument faller com a part central de la trama. Destaquen els dos capítols de la sèrie emesa per Antena 3 *Manos a la obra*, creada per Vicente Escrivá i Ramón de Diego i dirigida per José Antonio Escrivá: *Pim, pam, pum, ¡traca!* (1999) i *No me falles con la falla* (2000). Ambdues trames tenen lloc fora de València. Per a la primera Manolo i Benito construeixen una desastrosa falla homenatge a un empresari valencià, i en la segona una barraca en una finca per a un sogre acabalat valencià que viatja amb un ninot de falla que representa a un home en el vàter i que acaba cremant-se. L'estructura dels capítols era bàsica: encàrrec a Manolo i Benito —problema o desastre en la producció— aparent final feliç —desastre final, qual historieta pròpia de tebeo Bruguera dels reconeguts personatges d'Ibáñez *Mortadelo y Filemón* o aquells que major influència deixen en el solatge de fons d'aquesta telesèrie *Pepe Gótera y Otilio*.

Segurament, eixe to absurd, groller, distorsionat i exagerat del tebeo Bruguera que tant impacte té en la sèrie, és el major lligam que podem trobar amb les falles i l'element ninot puix tots dos són també una distorsió grotesca crítica i satírica d'una realitat que ens envolta i sol ser lletja, eixe «feismo» tant retrat per Àlex de la Iglesia i Santiago Segura a les seues afamades i seguides pel·lícules. O com Fellini que en les seues pel·lícules, com *Amarcord* amb eixe principi de cremà d'una foguera festívola, volia deformar la realitat. I és que tota falla, també és ficció visual.

LA FALLA COM A MOTIU FOLKLÒRIC

D'altra banda, hem de fer esment a aquelles pel·lícules que, sense tractar directament les falles, suposen una exaltació folklòrica de les mateixes, sota una recreació teatral o musical que uneix la cançó al·lusiva a la Festa i l'element foc. Trobem dos exemples, almenys.

D'una banda *Ronda española* (1952), produïda a Espanya i amb Ladislao Vajda dirigint. És considerada pels experts la seua pitjor pel·lícula, per tractar-se, a més, d'un producte al servei de la propaganda del règim franquista. La pel·lícula narra el viatge de més de cent xiques dels cors i danses de la *Sección Femenina* que s'embarquen rumb a Amèrica per a mostrar la riquesa del folklore espanyol, incloent una interpretació del *Bolero de Carlet* amb el foc d'una falla que es crema en l'escenari.

El viatge d'aquesta coral ens fa sinó recordar les associacions valencianes establides en Amèrica del Sud des dels anys 30. Falles d'Ultramar, dels valencians que van marxar bé per buscar prosperitat bé per motius polítics i que, per no perdre les arrels i transmetre a la descendència nostra identitat s'agrupaven en aquestes associacions locals allà on s'establien i feien falla també en març en Xile, Mèxic, Argentina, Uruguai... A Argentina les falles van ser realitzades pel col·lectiu artístic Art-Val format per Vicent Marín Reig, Emilio Puche i José María Mas. A partir dels anys 60 comença el *Barco Fallero* i en els 90 l'Avió Faller del programa *Volver* de la Generalitat Valenciana, amb els fills i néts d'aquells primers emigrants.

Per un altre costat, *La corista* (1960), dirigida per José María Elorrieta i produïda a Espanya. Una pel·lícula d'ínfim argument sobre una corista que s'enamora del productor, per al major lluïment de la protagonista, Marujita Díaz que, entre les escenes musicals que ofereix, es troba la cançó *La reina fallera*, en una apoteosi folklòrica surrealista, amb la música de la cèlebre *Horchatera valenciana* de Francisco Alonso per a l'opereta *Las de los ojos en blanco*.

Amb aquesta ficció de solatge teatral fem lligam amb la participació dels artistes fallers com escenò-

Fotograma «Agáchate que disparan» amb el cavall-ninot protagonista. ELABORACIÓ PRÒPIA DELS AUTORS

Fotograma «El juego de la pelota» amb els ninots de Julián Puche. ELABORACIÓ PRÒPIA DELS AUTORS

grafs de grans produccions de Hollywood que es rodaven en Espanya com Tadeo Villalba Ruiz (*Hércules contra los Hijos del Sol*); Francisco Canet (spaghetti western almeriense); Ricardo Rubert (*Dr. Zhivago*); Regino Mas i Juan Huerta (*55 días en Pekín*); Vicent Luna (*Lawrence de Arabia*); Francisco Prósper (*El Cid*) i Salvador Debón (*La caída del Imperio Romano*). Els artistes fallers eren mà d'obra qualificada en manufacturar grans atrezzo en fusta i cartó, fàcils de transportar, muntar, reciclables i sobretot a un cost assequible.

LA FALLA COM A ANÈCDOTA PREVISTA

En altres produccions, la presència de la nostra festa és implícita en la trama i posseeix algun contacte amb el desenvolupament de l'argument. Són pel·lícules que s'ambienten a València els dies de Falles.

Tal és el cas de *Agáchate, que disparan* de Manuel Esteba (1968) i de producció espanyola. La parella protagonista, les bessones Pili i Mili, va tenir en aquesta una de les seues últimes pel·lícules com a xiquetes prodigi dins de les anomenades pel·lícules amb xiquet (Joselito, Marisol, Rocío Dúrcal, Pablito Calvo), que havien assolit gran importància en la cinematografia espanyola una dècada abans. En aquest cas, ens trobem amb una paròdia poc encertada del cinema d'espies tan en voga en els 60 com a conseqüència de la guerra freda. Les bessones, per una confusió, es veuen implicades en una trama de contraespionatge en què el seu mcguffin, emprant el terme hitchcockià, era un microfilm suposadament amagat en un cavall proper al foc, el que fa pensar que es trobava en un dels cavalls de la falla *Coqueterías* de José Azpeitia i José Peris Ballester en Àngel Guimera-Ferran el Catòlic. Per tant, les imatges sobre les falles que apareixen no són pura ambientació. Al costat de vistes generals de la mascletà i la cremà, trobem escenes amb els actors a l'interior del taller dels Azpeitia per a cercar el ninot-cavall, i un passeig del protagonista per algunes de les falles més importants de la ciutat, per a trobar finalment el cavall plantat. A més hi ha un anacronisme resultat de la necessitat de la trama: l'arribada a València es produeix ja amb les falles plantades, però les escenes del taller només van poder ser rodades mesos abans

de la seua plantà, quan, de nou, en algunes escenes més tard, retrobem la falla plantada.

Estem davant de la pel·lícula ideal per tot monumentalista puix a banda d'Azpeitia i Peris Ballester es mostren *La caça* de Salvador Debón en Plaça del Pilar, Primer Premi Secció Especial 1968; *Titulats* de Vicent Luna en Mercat Central; *Entre polps i carrancs* de Tortosa Biosca, llavors Mestre Major, en Plaça de la Mercé; *Embotellaments* dels Germans Fontelles en Plaça del Caudillo; *Coses de nostra València*, de Juan Roig Arnal en Ángeles-Maldonado-Na Rovella; *Congelats* de Salvador Guaita en Carabasses-En Gall; la cremà d'*El café de la vida* d'Enrique Viguer Romero en Sant Vicent-Falangista Esteve; i el Cartell de Falles d'Enrique Mestre.

En l'apartat televisiu, trobem el programa especial *El juego de la pelota* (1981) de TVE i dirigit per Juan Caño Arecha. En aquesta ficció, que formava part d'una sèrie infantil d'intercanvis entre les televisions membres de la Unió Europea de Radiodifusió (UER), trobem l'adaptació d'un conte d'Arturo Ruibal, que es va rodar a València el mes de desembre de 1980. El protagonista, interpretat pel xiquet Juan de la Riva, juga en un parc i la seua pilota s'introdueix en el Palau d'Aiora, on la ficció recrea que estan els Ninots Indultats. Així doncs, els interiors es corresponen al Museu Faller de València, encara a anys llum de la seua remodelació, mostrant unes pèssimes condicions de conservació amb les figures, cartells i demés elements de la Festa preservats, com palets i estendards, que guarden amuntonats. El xiquet parla amb els més diversos Ninots que conformaven en aquell moment la col·lecció: *Cacauera estraperlista* de Modesto González; *El dolçainer Josep Sanfeliu* i *Cantinflas y don Manolito* de Josep Arnal; *L'aprenent d'artista* de Josep Barea Sánchez; *La tertúlia de vells*, *Llaurador valencià* i *En la corda fluixa* de Julián Puche; *El càstic de ser-ne massa* de Juan Huerta; *Germans Llet* de Gori Gallego; *Sereno adormit* de Vicent Domingo Timoner; i *Parella de hippies* d'Alfredo Ruiz, amb passatges que s'entremesclen amb imatges de l'arxiu de TVE d'algunes cremades de falles plantades en la Plaça del Caudillo en els 70. Un dels ninots, *El lladre de coloms* de Barea Sánchez (1954), li canvia la pilota per una coloma sense vida que porta el ninot. Una vegada

Fotograma *Brigada Central* amb els actors gosem dir caracteritzats de Julián Puche i Vicent Luna. RTVE

fora del recinte, tira a volar i desapareix per un bloc de formigó. El programa, segons el seu autor, era una espècie d'al·legoria sobre la falta de llibertat en les grans ciutats. Cal dir que per aquesta producció, molts dels Ninots van canviar al seua situació expositiva d'acord a l'acció que es desenvolupava o inclús retirats de les seues peanyes.

D'altra banda, la sèrie *Brigada Central* de TVE va dedicar un dels seus capítols *El ángel de la muerte* (1989), dirigit per Pedro Masó, a una trama criminal en la que es veuen implicats dos artistes fallers, interpretats per Manuel Alexandre i Luis Barbero —i gosem dir que semblen caracteritzats qual Julián Puche i Vicent Luna respectivament—, en haver d'amagar part d'un botí del fill d'un antic amic en un dels seus ninots. La sèrie, original de Juan Madrid, es basa en les seues obres com a escriptor de novel·la negra. A la dècada dels 80 la ficció a Espanya va començar a desenvolupar arguments poc tractats amb anterioritat, una Espanya negra que en part despertava del somni de la transició, amb el crim organitzat, la corrupció policial i el narcotràfic. Les escenes de taller van ser rodades a l'obrador de José Mendoza en Burjassot.

La sèrie de TV3 *Teresina S.A.*, produïda per La Cubana, va dedicar un dels seus capítols en 1992 a les Falles. Dirigida per Jordi Milà, no existia una trama transversal als diferents capítols de la sèrie, per la qual cosa cadascun, normalment dedicat a una festivitat o esdeveniment, s'entén per si mateix. A la sèrie, un grup de veïnes i veïns duu a terme en la seua casa tot un taller d'economia submergida que variava en cada capítol. En el cas de les Falles, els veïns estan empenant uns coets amb llepolies que serien manats a València durant les Falles, mentre que la comissió fallera d'un barri de Barcelona prepara els festejos. La neboda d'una de les protagonistes, d'altra banda, compleix el seu somni de ser cantant apareguent en televisió amb una versió modernitzada i paròdica del pasdoble *El fallero* (1929) de José Serrano. Cal fer cita que la companyia La Cubana té no pocs vincles de germanor amb la comissió Na Jordana i les seues activitats culturals i falleres.

Igualment, la producció de TVE *Arroz y tartana* (2000), dirigida per José Antonio Escrivá, compta amb les Falles com a part de l'argument per ser adaptació de la novel·la homònima de Vicente Blasco Ibáñez. No obstant açò, la visió de les Falles en aquesta versió

Fotograma «Arroz y tartana», cremà de la falla. ELABORACIÓ PRÒPIA DELS AUTORS

és quasi escenogràfica i condensa tot el què succeïx en la novel·la al voltant de la Festa. No hi ha gens de la profunda reflexió que Blasco Ibáñez ofereix en la seua obra. A més, la falla que apareix recreada en la sèrie de televisió no és la descrita en la novel·la, doncs la trama en la sèrie es va avançar a l'any 1900, quan la novel·la va ser publicada en 1894, sent la representada en la sèrie el cadafal *Les víctimes de Tabacalera* de Baixada Sant Francesc de 1903. Trobem llicències estètiques que traspassen l'anacronisme com la presència d'un quadre de la Mare de Déu dels Desemparats, advocació incorrecta puix no és la patrona de les Falles i, en tot cas l'Ofrena a la mateixa arrencarà en 1946, o el vestit d'estil que llueix Carmen Maura molt més pròxim a les gales que ara es porten que a les de l'època.

LA FALLA COM A ANÈCDOTA CASUAL

Existeixen altres produccions que han comptat amb la presència de les falles, però en cap cas com una part necessària per a la resolució de la trama.

El primer exemple *The boy who stole a million* (1960) una producció britànica dirigida per Charles Chrich-

ton. Amb un repartiment internacional i rodada en anglès, la trama és ben senzilla: un xiquet que roba un milió i la conseqüent persecució pels carrers d'una València real, en un període en el qual el sistema d'estudis va entrant en declivi. A més, no cal oblidar la influència exercida des dels 50 en el Regne Unit pel moviment del *Free Cinema*. En aquest cas, les Falles apareixen intercalades en les escenes de persecució dels xiquets, interrompuda per la irrupció d'una banda de música que s'acosta al moment de la cremà real de la falla *L'escola de la vida* de Manuel Viguer Romero en Serrans-Plaça dels Furs al son d'*El chisme fallero* de Baldomero Roig interpretat per la Banda Unión Musical de València (i ací els autors reivindicuem major toc i demostració del ric i variat cançonero faller que va més enllà de *Valencia*, *El fallero* o Vicente Ramírez), utilitzant com a extres als propis testimonis del ritual.

Curiós és també el cas de *La maldición de la pante- ra rosa* (1983), una de les nombroses seqüeles de la producció original, dirigida per Blake Edwards i coproducida entre Regne Unit i Estats Units. La trama ja no està protagonitzada per l'inspector Clousseau (per la mort del Peter Sellers) i el cap

Fotograma «The boy who stole a million», cremà falla Serrans-Plaça Furs.

ELABORACIÓ PRÒPIA DELS AUTORS

Dreyfus encarrega la missió al pitjor detectiu del món: el sergent Clifton Sleigh (Ted Wass) que casualment és un cosí nord-americà de Clousseau. La presència de la Festa Fallera es produeix perquè parteix de la recerca del maldestre Sleigh té lloc a València en el mes de març. S'intercalen escenes reals de les Falles amb una ambientació rodada a l'abril que és més aviat un carnestoltes de gegants i cabuts que les falles de València. Edwards va desvirtuar la seua presència en la pel·lícula deliberadament. És possible que el director pensara que les falles tindrien un efecte més de carnestoltes en la pantalla, i va decidir completar i alterar la imatge real amb elements que res tenien a veure amb la realitat fallera. El mateix succeeix amb la presència d'un *tablao* flamenc en el centre de València, que tampoc té a vore amb la musical tradicional valenciana. Cal tenir en compte que en cap cas aquestes pel·lícules pretendre donar una visió fidedigna i documental de les Falles, si no que aquestes s'han d'adaptar al que el guió o el director pretén.

Dos són els cadafals protagonistes en *La maldición de la pantera Rosa: Compte enrre* de Vicent Luna

Falla Municipal 1982 i *Quixotades* de Salvador Gimeno en Almirall Cadarso-Comte Altea. Tampoc podem descurar la cada vegada més possible vinculació entre els Carnavals i les primigènies Falles del segle XVIII. El Carnaval era una festivitat plenament arrelada de la ciutat de València en el segle XIX (com recrea Pinazo en la seua cèlebre pintura), de tarannà irreverent, procaç i satíric que en certa forma entronca amb la crítica i el bròfec de la mateixa

falla, sobretot en eixa centúria en la qual ambdues festes tenien una rellevància similar, és més en les dècades 10 i 20 eren dues dels quatre festes de major participació junt el Corpus i la Fira de Juliol.

No podem tancar aquest repàs sense la catàstrofe de *Misión: imposible II* (2000) de producció nord-americana i dirigida per John Woo. En aquest cas el despropòsit és descomunal, doncs en les escenes rodades a Sevilla es barregen sense complexos, les falleres, els sanfermines, la setmana santa i els altars cremant. Tot, a més, amb una visió fosca i pejorativa del folklore, conseqüència de l'alteració propiciada pel guionista. L'única veritat, es posa en boca d'Anthony Hopkins: «*honrar a los santos quemando cosas; curiosa manera de venerarlos*».

En *Pecados conyugales* (José María Forque, 1968), *Las envenenadas de Valencia* (Pedro Olea, 1985) i *La gran aventura de Mortadelo y Filemón* (Javier Fesser, 2003) les Falles són pur testimoni amb escassos minuts de protagonisme, casualitat podria dir-se, per mig del taller faller de Tortosa Biosca, la venda de loteria de la comissió Ferroviària de València i els llums de la Falla Baix-Mesón de Morella respectivament.

Fotograma «La maldición de la Pantera Rosa», escena carnavalesca. ELABORACIÓ PRÒPIA DELS AUTORS

En tots els casos, si exceptuem alguns detalls i *Mientras arden las fallas* per ser pròxima al documental, la imatge de les Falles a la ficció és desvirtuada i poc afavorida. Fet que no ajuda a la escassa repercussió internacional que té la nostra Festa. En cap cas, siga com a part central o anecdòtica de la trama, s'ha pretès donar una idea

real o històrica de la importància i configuració vertaderes que té la Festa. Encara està per arribar una producció que, des de la ficció audiovisual, dignifique i de compte autèntic del que són les Falles de València i demès capitals falleres com Alzira, Borriana, Cullera, Dénia, Gandia, Sagunt, Torrent o Xàtiva.

FONTS TREBALLADES I RECOMANADES

PREMSA I REVISTES

El Turista Fallero anys 1960, 1968, 1982 i 1989.

«Dos programas especiales dedicados a los niños», *El País*, 21 març 1981.

«Una nueva película de la pantera rosa se rodará en Valencia», *El País*, 10 gener 1982.

DOMÍNGUEZ, M. (2014): «El cine con fallas merece el 'antiÓscar'», *Levante-EMV*, 22 novembre 2014.

LABASTIDA, M. (2013): «Valencia en el zapping», *Las Provincias*, 28 gener 2013.

—(2014): «Las fallas no pasan el casting», *Las Provincias*, 17 març 2014.

ARTICLES I LLIBRES

AA.DD. (1990): *Historia de las Fallas*, València, Levante-EMV, 490 pàgs.

AA.DD. (2009): *Historia del cine español*, Madrid, Cátedra, 656 pàgs.

AGUILAR, C. (2007): *Guía del cine español*, Madrid, Cátedra, 1360 pàgs.

ARIÑO VILLARROYA, A.; BORREGO I PITARCH, V.; HERNÁNDEZ I MARTÍ, G. M. (1993): *Los Escultores del Fuego. Aproximación a la historia del Gremio Artesano de Artistas Falleros de Valencia*, València, Diputació Provincial, 291 pàgs.

BORREGO I PITARCH, V. (coord.) (1994): *Barrejat de cinema amb falles*, València, Fundació Ausiàs March-Congressos Jaume I, 77 pàgs.

CASTELLÓ LLI, J. (2013): «Vicent Tortosa Biosca, un artista entre els grans de les falles i la pintura» en Rafael Tortosa García coord. *El Verí del Foc. Fanzine de falles, Xàtiva i Cultura*, Xàtiva, AC Falla Juan Ramón Jiménez, pp. 54-79.

HERNÁNDEZ I MARTÍ, G. M. (coord.) (2002-2003): *L'Indult del Foc. Catàleg raonat de la col·lecció de Ninots Indultats del Museu Faller de València*, Volum I (1934-1962) 288 pàgs. i Volum II (1963-1981) 382 pàgs., València, Ajuntament de València.

PÉREZ PERUCHA, J. (coord.) (1999): *Antología crítica del cine español (1905-1995)*, Madrid, Cátedra, 992 pàgs.

WEBS I BLOCS

FERNÁNDEZ PIÑERO, C. A. (2014): *Historia del tren fallero* en www.districtofallas.com

VERSIO ACTUAL DE CON EL CULO AL AIRE

La crisi ens deixa amb el cul a l'aire

Xelo Descals

El nostre protagonista, Juan, vivia tranquil i sense qüestionar-se res fins que un dia un fet canvia la seua vida: fa l'amor amb Paca, una cantant d'orquestra. Açò el deixa trasbalsat i fa que trenque amb la seua vida anònima però fàcil i còmoda i s'opose a tot. No vol obrir la porta ni als seus pares, ni al capellà ni a la guàrdia civil. Màximes autoritats en aquell temps.

...Un fet semblant ens ha passat a tots nosaltres. Vivíem sense qüestionar-nos res fins que va arribar la ja massa anomenada crisi. La gent a partir d'aquest fet ha començat a qüestionar-se moltes coses però quan ha intentat oposar-se a «les autoritats» s'ha trobat com Juan, incompresa i, moltes vegades, sola.

El nostre protagonista acaba tancat a un manicomi on els bojos no ho estan però s'ho fan per aconseguir la llibertat.

...Nosaltres tampoc ho estem, de bojos, però, o seguim les regles establertes o ja sabem: no et queixes en la faena encara que guanyes poc i faces més hores que un rellotge o t'acomiadaran, paga la hipoteca encara que no pugues menjar o et desnonaran; els joves se'n van a l'estranger perquè ací no es poden quedar; si eres un malalt i la teua medicació costa molts diners no te la donaran...

Al centre psiquiàtric cadascú agafa un paper i el segueix a la perfecció. El sistema, en aquest cas les monges, els ajuden a fer-lo facilitant-los els vestits i anomenant els bojos no pel seu nom sinó pel personatge històric al qual representen.

...En la nostra societat passa una cosa semblant. Les autoritats ens volen fer creure que tot el que passa és per culpa nostra (vam allargar més el braç que la mànega). Nosaltres els deixem dir però ja no ens creiem res del que ens diuen. Ací qui ha agafat un paper són ells i el més trist és que, al contrari que els nostres bojos, se'l creuen.. Ells viuen tancats en el seu món ple de privilegis i fan a la perfecció el seu paper de salvadors i protectors . De qui? Dels pobres bojos? No. Igual com les monges no volen salvar-nos ni protegir-nos de res. Sols volen que siguem ciutadans sense opinió. Un més dins de la societat que a ells els interessa.

Als nostres trastornats els volen curar amb medicació, música, electro-xoc i, sobretot, por.

...La medicació, en la societat actual, són els míting i atacs entre ells. Pugen la moral dels seus votants. Que no se us oblide, però, que la finalitat de qualsevol polític és guanyar unes eleccions perquè si no fos així ja s'hagueren unit tots per buscar solucions. La música els casos de corrupció que han arruïnat el país, els electroxoc és veure com viuen uns pocs i por, perquè no sap fins on arribarà la seua paciència, el que sent la majoria de la població quan escolta tot el que està passant a nivell econòmic, social i polític.

La pel·lícula acaba amb els bojos lliures i curats. No els cura ningú perquè mai ho havien necessitat. Amb ingeni escapen i torner a la societat.

...La nostra situació no sabem com acabarà. Tant de bo fos una pel·lícula perquè podríem escollir el final: els personatges protagonistes podrien passar a secundaris i els secundaris a principals.. Estaria molt bé això d'intercanviar-se els papers.

CADAFAL 2015

Manicomi de portes obertes

Artista **Xavier Herrero Martínez**

Secció Segona

Cal aclarir, abans d'explicar sinòpticament el cadafal faller d'enguany, que el lema proposat era **Un boig de remat**, vaja, que com veieu a l'esbós, un boig al coronament, és a dir, al *remat*... Però l'artista, amb insistència, va proposar allò de **Manicomi de portes obertes**. I com que no ens posàvem d'acord, vam prendre la determinació de posar-li com a lema **Amb el cul a l'aire**, fent una versió fallera de la pel·lícula *Con el culo al aire*, que a aquestes altures del llibre, en sabreu de la relació satírica entre el cine, la pel·lícula i les falles.

La falla tracta d'un boig, amb molts pardalets al cap, trenca la seua camisa de força perquè vol escapar-se del manicomi.

Resulta que venen eleccions, la gran festa de la democràcia, i l'home major —representant de la ciutadania—, s'ha posat nerviós. Els partits polítics trauen tot el que tenen dins, ho donen tot, ofereixen de tot, inclús tríos i orgies si fa falta. Són les **ERECCIONS MUNICIPALS**, i el nostre major es tornat boig, completament boig. A aquest home, i a moltíssima més gent, l'esdeveniment els ha creat un fort *shock*. I han decidit enviar-los al psiquiàtric.

A les portes del manicomi *Casa del Sigroner* —ja li hem troba ús a este edifici—, els espera el director de la institució sanitària, el **DR. SIGMOUND RUS**. Estar amb tant de boig l'ha fet delirar com el que més i ha elegit la disfressa de Napoleó —cada internat es disfressa d'un personatge—. Ell, com a professional de la bogeria, tracta de repartir pastilles per a tothom.

A una de les portes veiem com exploren un nou boig, que té tres caps... de moment. És l'oposició, considerada per Sigmound Rus com el **MONSTRE DE TRES CAPS** anomenat *Per-demos*.

Passant pel llarg corredor veiem a una de les sales una **SESSIÓ D'ELECTROXOC**. S'ho poden imaginar cables, endolls, descàrregues elèctriques... vaja *enxufats* per tot arreu.

I clar, el recinte sembla una **GÀBIA DE GRILLS**, amb tots els partits polítics barallant-se, i suportant els mètodes de la direcció.

EXPLICACIÓ DE LA FALLA

Un boig de remat

Rafa Tortosa i Garcia *Enginyer... i graciós*

VERSIÓ FALLERA DE CON EL CULO AL AIRE

LA PEL·LÍCULA

«Un boig al manicomi
al llit s'ha pixat.
Tan gran fou la pixada
que el manicomi ha inundat».

Curiós és vore a l'Ovidi
que vestit de fallera,
simula un deliri
cantant esta lletra.

De Papa Lluna, va disfressat,
un Monleón que també delira,
a un manicomi inventat,
i dirigit per Carles Mira.

Con el culo al aire
es diu la filmació,
amb escenes de *destape*...
docs eren temps de la transició.

Al sanatori arriben
alguns malalts del cap,
i altres que ho aparenten...
acabant tothom disfressat.

Amb el mateix argument
presentem el cadafal,
la pel·lícula versionem
sobre l'època actual.

UN BOIG DE REMAT*

Un boig *de remat*,
surt del manicomi,
la camisa s'ha llevat,
causant gran rebombori.

Joan abandona aquest lloc
ja no tolera més pastilles.
ni les sessions d'electroxoc,
que torna als bojos més xirivies!

Doncs Xàtiva ha muntat,
el manicomi del qual parlem,
on tot el món s'ha transformat
i fent-se el boig els veiem.

A la *Casa del Sigroner*
li hem donat un nou ús.
Un sanatori hem volgut fer
amb la presència del doctor Rus.

Xàtiva, ciutat embogida,
ara s'hi troba delirant.
El socarrat es torna xirivia
de tot allò que està passant.

* Coronament.

SESSIÓ DE PASTILLES

I com a este manicomi
tot el món va disfressat.
És tant gran el deliri,
que fins el doctor està afectat.

Ens rep, amb les portes obertes,
el director Sigmound Rus,
qui rodejat de persones boges
resulta estar un poc confús.

D'acord amb les seues mides,
es disfressa de Napoleó,
començant la sessió de pastilles
per tota la població.

I com venen eleccions,
per curar les malalties,
ens recepta pastilles a borbollons,
amb tractament de quatre dies.

SESSIÓ DE DELIRI

Al divan s'ha gitat
un aparatós pacient:
un monstre amb molt de cap,
en té tres... de moment.

Sigmound Rus el coneix molt bé,
l'ha tractat moltes vegades,
amb pastilles o fent el *paripé*
amb bogeries controlades.

Ara sembla que el pacient
ja no el pot controlar,
i el doctor és conscient,
de que *Perdemos* pot millorar.

SESSIÓ D'ELECTROXOC

Uns bojos, els privilegiats,
pateixen sessions d'electroxoc.
Sembla que són *enxufats*,
com si açò fora un joc.

A la Casa de la Llum
—quin bon lloc per *enxufar!*—
i sense ensenyar currículum
la seua família es posà a treballar.

Amb la llum no cal que jugues,
és un mètode molt *masoca*,
que açò de les descarregues,
un gran deliri provoca.

Tot allò estalviat
amb les bombetes de *leds*,
resulta que s'ho han «gastat»
amb la màquina de pegar pets!

(TINDRE EL CAP COM) UNA GÀBIA DE GRILLS

Com si fos una gàbia de grills
però amb certa tranquil·litat,
jugaven els partits polítics
amb la soferta societat.

I ha arribat un producte
que a tots els ha flitat.
Podemos, és sens dubte,
l'insecticida que els ha *espavilat*.

Ara resulta ser un perill,
quan han vist que pot guanyar.
Preocupat està algun grill
que podria deixar de manar.

ERECCIONS MUNICIPALS (COM EL SEXE PROVOCA BOGERIA O LA BOGERIA PROVOCA SEXE)

Bocabadat s'ha quedat
quan pel carrer, passava.
El major s'ha «empalmat»
i sense prendre's la viagra.

Davant de les «ereccions»
els partits ja no saben que fer:
—Fora camisa i pantalons,
i ensenyem el cos sencer!—

Els candidats ofereixen
«grans mesures» per a tots,
i de tant en tant, ens calfen
per demanar-nos els vots.

Uns ens posen a «Tono»,
i sense tindre envergadura,
com un actor porno,
vol seguint tocant... la vara.

Si vols, et visiten a casa
i et fan el numeret:
Roger et trau l'espassa
i tu has de posar... el cafenet!

Cristina, molt «atrevida»,
amb un gran compromís,
té l'oportunitat de sa vida:
fer un «trio» amb els «amics».

Un Miquel molt «atractiu»
a l'esquerra l'estem veient.
Sempre molt combatiu,
«fotent» a l'Ajuntament.

Ensenyant els seus «encants»
una nova gent veiem:
Per una part els de Ciutadants
i per l'altra els de Podem.

SINÒNIMS NO TAN ANTÒNIMS

Estar com una regadora

El canal de Bellús està com una regadora, no per tindre un cap confús, sinó per l'aigua que perd cada hora.

Faltar-li un tornillo

Un regidor es passà de pillo amb allò de la caca del gos, sembla faltar-li un *tornillo* amb este tema tant vergonyós.

No estar acabat

Sembla que no està acabat, —que no vol dir tocat de l'ala— el museu faller de la ciutat amb pocs ninots a la sala.

Estar penjat

No és el mateix estar penjat, que et deixe penjat... l'ajuntament. A l'arquitecte li ha passat amb temes que olen malament.

Anar-se-li l'olla

Tancaríem a tota la colla que *cagà* la plaça de bous. Se'ls anà a tots l'olla, costant un muntó de cacaus.

Anar-se-li la pinça

Mentre el president s'ho pensa el seguir al front de les falles, resulta que se li'n va la pinça donant guardons a cabassades.

Perdre el nord

Ja queda en el record
allò dels papers dels Borja,
quan algú perdé el nord,
no reclamant els que ens pertoca.

Estar tronat

Demostrant estar tronats,
a les falles passades,
un fallers descontrolats
cridant i fent porcades!

FINAL

I la pel·lícula s'acaba
escapant-se de l'internat,
on tothom simulava
ser un boig de veritat.

I jo me'n vaig a casa,
que ja es fa de nit.
A l'Albereda no veig massa...
Serà per els *leds* de «l'amic»?

Ara ja seriosament...

Este moment em sap a glòria,
ja he acabat l'explicació!
la d'una boja història
que m'ha fet delirar un muntó.

Espere que s'hagen divertit
sense avorrir-se gaire.
I no haver-vos deixat
amb el cul a l'aire!

**El *xisme*, el *xisme fallero*
Ací està, ací està, *altanero*
no deixa de dir-nos *xunguero*
i en molt de *salero*.**

**Qui furta, qui estafa, qui empenya,
qui porta al mont els matalafs,
i els toca dormir en tauletes,
menjar rosquilletes per no tindre pa.
Hi ha molta gent que protesta,
perquè la falla no és millor,
i quan arriba la replega,
et solten els gos.
Hi ha qui dóna una pesseta,
i des de sempre ens critica,
dient que la traca no arriba,
i explota la bomba prop del seu balcó.**

El *xisme*...

**Ens diuen que allà al casal,
s'ho passen tots molt divertit,
menjant i jugant i cantant
i fer-nos sopars i dos tragos de vi.
En canvi la resta de l'any,
que estem tots venent loteria,
fent juntes, pencant i pagant
amb molta alegria.
Que prompte la festa va a vindre,
tenim que pagar a l'artista,
les traques, coets i carcasses,
la música... Ai mare! eixa és nostra vida.**

El *xisme*...

**Si tu vols ser un bon fallero,
cal tindre bones condicions,
no tindre la cua de palla,
el cos sempre jove i ser socarró**

EL XISME FALLERO

**Del disc Borumballes falleres, Els Pavesos
Lletra i música de Baldomero Roig**

Història II

ODISSEA

Fugiu, fugiu!

Que Circe ja està ací!

Sergio Bono

Conten antigues llegendes de la mitologia grega, que fa molts anys, va existir una malvada deessa, amb uns grans poders per fer brui-xeria i crear pocions màgiques per castigar als seus enemics.

Hola! Em diuen *Euríloco*, i vaig a contar-vos com vaig conèixer a la deessa *Circe*.

Tornàvem d'un llarg viatge amb el vaixell del meu amo *Ulisses*, quan arribàrem a una meravellosa i misteriosa illa, anomenada *Eea*. Era una illa molt gran, amb unes muntanyes com a gegants i amb tants arbres, que el sol no arribava a tocar el terra.

Quan vàrem arribar allí, *Ulisses*, ens va enviar a mi i a alguns amics més, a inspeccionar l'illa, mentre ell, i la resta de la tripulació, esperarien allí, tenint compte del tots els nostres tresors i del nostre vaixell.

Amb molta cura, els meus amics i jo, baixarem a terra per tal d'endinsar-nos a aquella misteriosa illa. Poc a poc, vàrem anar caminant pels frondosos camins, mentre la llum del sol, anava apagant-se. A mesura que ens endinsàvem, el dia era més fosc, com si de sobte, el sol, haguera desaparegut del cel.

Amb la por al cos, i amb molta valentia, aconseguirem arribar al centre de l'illa. I allí, com si d'un gran secret es tractara, vàrem descobrir una enorme mansió de pedra, que s'alçava enmig de la claror del bosc.

Sense cap dubte, havíem descobert el secret millor guardat de l'illa *Eea*: la casa on vivia la deessa *Circe*. Al voltant de la casa, com si de fidels guardians es tractara, vivien un fum de lleons i de llops, que en un primer moment, no se'n adonaren de la nostra presència.

Amb tot el silenci del món, i amb tota la cura que devíem de tenir en aquell moment, poc a poc, vàrem travessar aquella claror, per poder endinsar-nos dins d'aquella majestuosa mansió.

Però de sobte, mentre caminàvem sigil·losament, *Caspio*, un grumet de primer nivell que ens acompanyava en la missió, va xafigar una rameta de fusta i ... '*Crick!*'. El so que va provocar, va alertar al fum de llops i lleons, que de seguida ens varen descobrir.

Ens vàrem quedar de pedra, quiets, sense poder moure'ns, mentre una bandada de llops i lleons, ens acorralaven al mig del claror del

bosc. La por es veia reflectida a les nostres cares. Mentre els lleons, s'apropaven cada vegada més, i més, i més ... Era el nostre final.

Però no! Quan ja creiem que moriríem devorats, tant els lleons com els llops, seguits davant nostre, començaren a menjar la cua. El que volien no era menjar-nos, si no jugar amb nosaltres!!! Eren animals dòcils que sols volien la nostra companyia.

Caspio, fou el primer que agafà la mateixa vareta que segons abans havia xafigat, i la llançà el més lluny que va poder. De seguida, un dels lleons, corregué ràpid i àgil per tal de recuperar-la i dur-li-la un altra vegada al meu amic. Al igual que ell, la resta de la missió, férem el mateix. Agafarem varetes de tronc i d'eixa forma poguérem, poc a poc, espantar a tots els guardians de la mansió.

Però de sobte, una veu ferma i potent, va fer que aquells animals es detingueren de colp. A la porta de la mansió, una dona. Tenia el pèl marró amb metxes taronja, i un llarg vestit de color fúcsia i un rosa maduixa, amb uns grans volants i uns meravellosos remats d'or. Era la deessa *Circe*, qui des de la porta de la seua fortificació, va alertar als llops i als lleons perquè pararen de jugar.

Va girar la seua mirada sobre nosaltres, i amb la mateixa veu que abans, ens va preguntar per qui érem i d'on veníem.

Tremolosos, li cridàrem que veníem d'alta mar i que érem la tripulació d'*Ulisses*, en busca de nous llocs per descobrir. Aleshores, la veu i l'expressió de la deessa canvià de sobte, i amablement, ens va convidar a accedir a la seua mansió, per a què poguérem menjar alguna cosa i ensenyar-nos amb més deteniment tota aquella fortificació.

Més relaxats, i seguits per tot aquell sèquit de llops i lleons, ens encaminàrem cap endins d'aquella magnífica mansió. A l'entrar per la porta, ens rebíem unes gegants columnes de pedra, que ens portaven, mitjançant un llarguíssim passadís, fins un menjador ple de fruites i apetitosos filets de carn, rostits i creïlles.

Tota la tripulació, sense pensar-ho dues vegades, va agafar seient i començàrem a degustar tots aquells meravellosos plats. Mai teníem prou. Dúiem quasi un mes navegant per la mar, i la veritat, és que molt de temps sense provar un menjar tant exquisit com aquell. Tots menjàrem i vam beure fins que no ens cabia res més dins la panxa.

Una vegada vàrem acabar, vàrem seure als còmodes sofàs de pedra i ens dedicàrem a descansar una mica, per a què després, la deessa *Circe* i la seua amiga *Calipso*, ens pogueren ensenyar la mansió.

Quan vaig voler adonar-me, tots els sofàs ja havien estat ocupats pels meus companys de viatge, així, que buscant per aquell càlid menjador, vaig trobar un còmode seient, just al costat de la porta d'entrada.

Vaig seure, i vaig tancar el ulls. No havia passat ni mitja lluna, quan un sonor tro acompanyat per un encenedor raig de llum, va inundar aquella estància. Vaig botar ràpid darrere del seient on descansava, i sense que se'n adonaren de la meua presència, vaig poder veure com la deessa *Circe*, amb una vareta, anava transformant a tota la tripulació ... en animals!!!!

Amb paraules estranyes i conjurs que no comprenia, feia que de la seua vareta eixiren rajos

màgics que a l'impactar sobre els homes, els transformava en diferents animals.

Allí, damunt d'una de les columnes que conformaven el menjador, vaig poder veure com *Circe* transformava al grumet *Caspio* en una mona culona. Quiet allà dalt, la cara de *Caspio* reflectia la perplexitat de no arribar a creure tot el que estava veient.

Sense pensar-ho dues vegades, vaig sortir pel corredor que ens havia conduït fins el menjador, per tractar d'arribar el més ràpid possible fins al vaixell on *Ulisses*, esperava notícies nostres.

Però clar, amb la panxa plena, em costava molt ser ràpid. Les cames no responien. Però de sobte, com si d'un miracle es tractara, allí enmig del corredor, va aparèixer un cavallet de fusta, que mirant-te amb cara humana, em va dir:

—Puja *Euríloco*! Les meues cames son més ràpides que les teues, i junts, podrem arribar a avisar a *Ulisses*!

Sense pensar-ho dues vegades, vaig pujar d'un bot damunt de *Perdigonus*, que així li deien al cavall de fusta, i fugirem el més ràpid que vàrem poder per mig de la claror del bosc.

Sense cap impediment, travessàrem la frondosa i misteriosa illa i sense que em poguera adonar, ja tenia davant de mi el vaixell que ens havia conduït a Eea.

Amb l'alè alterat, i quasi sense poder respirar, *Ulisses* va atendre a totes les meues explicacions. I sense tindre temps per a poder recuperar-me, vàrem tornar de nou a la mansió, tots dos, sobre el ràpid i veloç *Perdigonus*.

El vent i la rapidesa de *Perdigonus* feien que els pèls d'*Ulisses* s'enlairaren i no em deixaren veure més enllà.

Però enmig de la cavalcada, *Perdigonus* va parar en sec. Allí, en meitat del camí, un per-

sonatge impedia que poguérem continuar. Amb el pèl blanc i amb una túnica de color blau pàl·lid, ens mirava fixament amb una bossa en la mà.

Ulisses, baixà amb cura del cavall, i amb la seua espasa en la mà, preguntà a aquell personatge per la seua identitat.

—Hermes. Em diuen Hermes i sé que aneu a la mansió de la deessa *Circe* per rescatar la vostra tripulació, *Ulisses*. Però us he d'advertir que la deessa es molt roïna, una bruixa malvada, i si no aneu amb cura, també us transformarà en animal. Pren...

Aquell home, oferí a *Ulisses* la bossa que duia a la mà.

—És *Moly*, una planta que et servirà per tal de protegir-te dels encanteris de la deessa. Quan *Circe* et done de beure, afegeix un poc d'aquesta herba a la beguda i la seua bruixeria no et podrà convertir.

Agraint a *Hermes* la seua ajuda, continuarem el camí cap al rescat de la tripulació del vaixell. Tan ràpid com va poder, *Perdigonus* ens va dur de nou pels camins frondosos del bosc, fins aquella explanada, on ens esperaven la manà de llops i lleons.

Però alguna cosa era diferent. Els lleons i els llops ja no volien jugar amb nosaltres. La claror era més obscura i la calor, molt més sufocant.

De sobte, una raig de foc va creuar l'esplanada on ens havíem aturat. Instintivament, alçàrem la vista, i allà dalt, a una de les torrasses de la mansió, un drac ens mirava fixament. Del seu nas eixien dos fileres de fum. I de la seua boca, sense que quasi ens poguérem adonar, va tornar a sortir un raig de foc, aquesta vegada dirigit cap a nosaltres.

Ulisses, d'un bot, baixà ràpid del cavall, i agafant-me del bescoll, corregué ràpid fins arribar a les portes de la fortalesa.

I allí, amb el seu mateix vestit de color fúcsia i un rosa maduixa, ens esperava la deessa *Circe*. No em va reconèixer. Per això, amablement, al igual que havia fet abans, ens va convidar a passar al seu menjador.

Segons ens havia contat *Hermes*, era l'única manera de poder fer front a la deessa. Havíem de guanyar-nos la seua confiança i protegir-nos amb la planta que ens havia donat de qualsevol conjur que poguera fer-nos.

Així, arribàrem al menjador. Aquesta vegada, el menjar era menys quantiós, i la beguda estava servida únicament en dos recipients de fang que junt a una peça de fruita, ens esperaven sobre la taula.

Circe ens va convidar a seure i a menjar, per a després, poder mostrar-nos la seua mansió.

Ulisses i jo començàrem a menjar, encara que jo no massa, degut a que encara estava prou ple d'abans.

Mentre *Circe* jugava amb *Calipso* i el seu dòcil guepard, *Ulisses* introduí en la seua beguda i en la meua, el *Moly*, la planta que *Hermes* ens havia donat. Així que una vegada acabat, vàrem seure a esperar l'atac de la deessa.

Mitja lluna després, aquell so que abans m'havia despertat i que tant m'havia horroritzat, tornà a aparèixer! Era la deessa, amb la seua vara en la mà...

De nou, amb paraules que no vaig arribar a entendre, i alçant la vareta, soltà un raig que anà directament

XARO GRAU

XARO GRAU

sobre el cor de Ulisses. I ho feu amb tanta força, que *Ulisses* va desaparèixer per un moment.

La rialla de la deessa ressonava al menjador. De nou, la por va recórrer tot el meu cos ... la planta no havia funcionat.

Però no! Abans que poguera alçar de nou la vareta, *Ulisses* apuntava la deessa amb la seua espassa, ordenant-li que la soltara... La deessa, incrèdula pel que estava veient, deixà la vareta amb la qual havia atacat *Ulisses*, damunt de la taula del menjador...

Circe, sense creure que la seua màgia no haguera funcionat, va preguntar a *Ulisses* perquè

no s'havia convertit en animal. I *Ulisses*, amb l'espassa ben ferma, li digué:

—Deessa *Circe*. Tota bruixeria comporta un preu. Tota màgia té un antídot. I el teu s'anomena *Moly*. Ara ja no tens escapatòria. Vaig enviar la meua tripulació fins ací, i tu, la vares convertir en un ser animal. Ara, has de desfer l'embriox, o seré jo mateix qui acabe amb tota la teua màgia. Una sola fulla d'aquesta planta, pot absorbir-la. Sols tinc que fer-te beure el mateix brebatge que jo he pres. Així que decideix... els meus homes o la teua màgia.

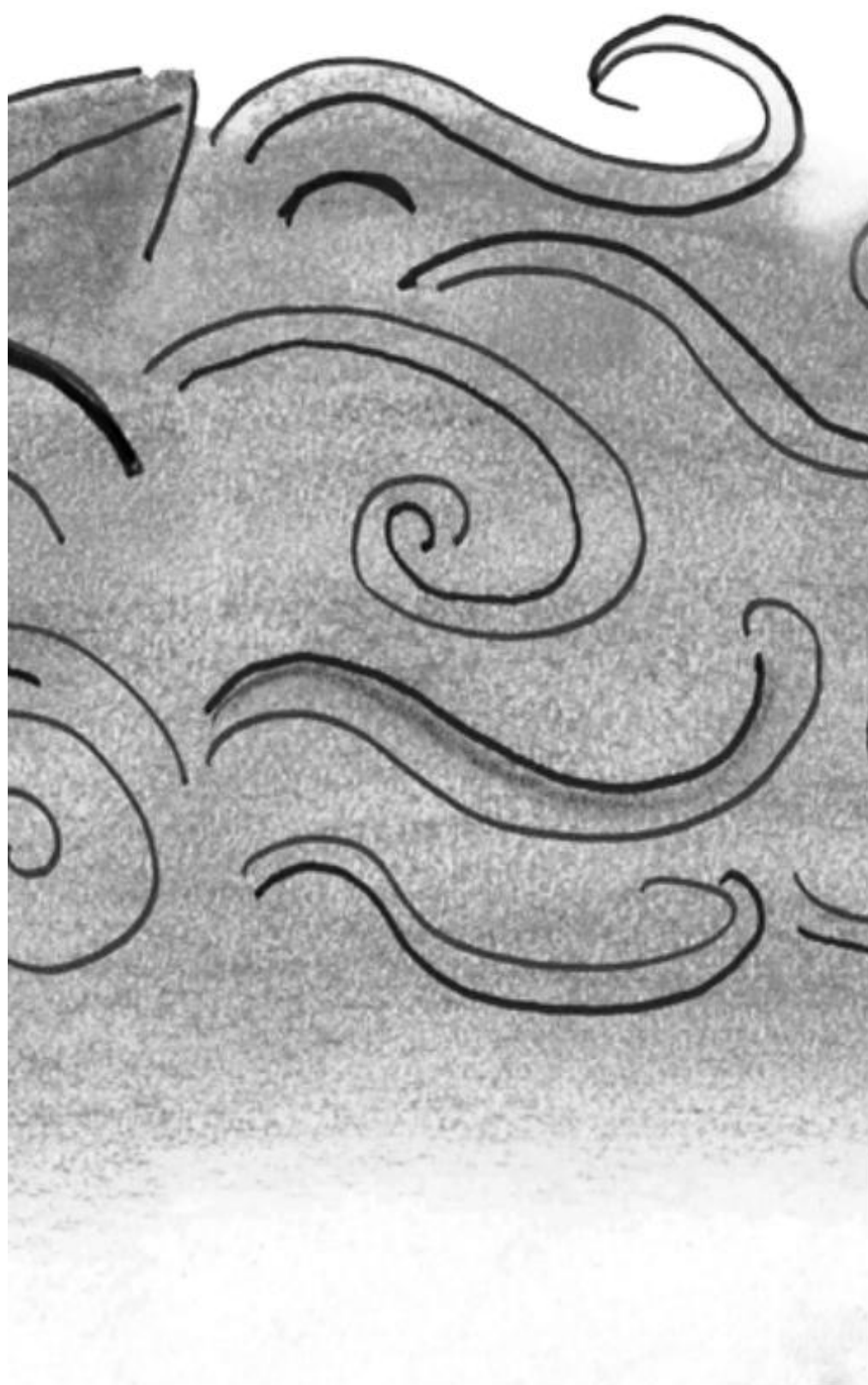
La *deessa Circe*, contrariada, apartà l'espassa de *Ulisses* del seu pit, i amb la vareta, i de nou pronunciant unes estranyes paraules, feu un cercle al cel ... i amb un sonor tro, una llum engegadora, va sortir de la vareta, inundant tota la mansió i la claror del bosc.

De sobte, tots els animals que hi havia pels voltants, començaren a transformar-se. Els lleons i els llops de l'entrada, la tripulació de nou es transformava en éssers humans ... i *Perdigonus*, perdia les seues potes i la seua forma de fusta, per donar pas a una bella dama, amb els pèls rossos i uns ulls més blaus que el cel que s'havia obert.

L'alegria de nou, tornà a instaurar-se a aquella illa de *Eea*. I *Ulisses*, la seua tripulació i jo, de nou, ens vàrem embarcar per seguir solcant els mars. Amb nosaltres, ara viatjava una grumet especial: la *deessa Circe*, que havia decidit acompanyar-nos en busca del seu destí, baix jurament de no utilitzar la seua màgia en la nostra contra.

I qui es va quedar a l'illa?, es preguntareu. Aquella bella dama, amb els pèls rossos, anomenada *Peiser*, deessa de la bondat i la felicitat. Ja mai més la bruixeria va assolir l'illa. Ja mai més els humans foren animals.

Mentre, *Ulisses*, *Circe* i la resta, ens encaminàrem junts cap al nostre següent destí: Ítaca.

Odissea

Artista **Xavi Ureña**

Secció Tercera

Què és el que ocurriria si una deessa estrambòtica de l'antiga Grècia, decidira transformar tots els animals que es creuaren en el seu pas en humans, i a la inversa?

Circe, la deessa que acompanyava a Ulisses en tan coneguda història, va decidir un dia transformar els humans que viatjaven amb ell en animals. En una estona, part de la tripulació es veia afectada pels conjurs de la deessa, i haurien d'afrontar la nova vida que els esperava.

En qüestió de segons, les bogeries de Circe es feien realitat, i el viatge es convertiria en una autèntica Odissea.

Calipso, altra deessa de la tripulació, ajuda a Circe en l'aventura, i en este cas, agafa amb força la cadena que sosté un guepard per a que no s'escape dels conjurs de la boja Circe.

Altra persona, convertida en una mona, es queda perplexa a l'observar tot el que està ocorrent.

El drac, amb la fúria del seu foc, mostra el seu malestar davant de tot allò que està presenciant.

Per altra part, un xicotet cavaller de l'antiga Grècia, intenta fugir dels conjurs de Circe amb un cavallet de joguet.

Odissea

J. Vicent Tortosa Baldoví *El Mestre*

La deessa de l'illa,
als homes vol dominar,
i per això ella es transforma,
en animals de corral.

Eixe drac no és xicotet,
com un arbre és de gran,
però com té molt bon cor,
a ningú sol molestar.

És la Circe una deessa,
bruixota i molt malvada,
amb bruixeries i pocions
als homes sol castigar.

Ulisses era un gran rei,
d'una guerra ell tornà,
i al aplegar a l'illa,
amb la Circe es trobà.

La deessa quan va veure,
a tants homes i tant armats,
utilitzà bruixeries,
i en porcs els va transformar.

Eixe nen és un guerrer,
muntat dalt del seu cavall,
no té por a cap d'home,
més té por als animals.

EXPLICACIÓ DE LA FALLA INFANTIL

Eixe mico està pensant,
que es açò que ha passat,
abans eren grans guerrers
i ara en porquets s'han tornat.

El guepard guaità molt,
és el guardià del jardí,
i si algú fa una desfeta,
ell li busca un bon castic.

Eixe nen conta la història,
d'Ulisses, un gran guerrer,
que en aplegar a l'illa,
amb la Circe es troba ell.

Calipso, l'altra deessa,
sosté un gran guepard,
amb una grossa cadena,
i ell no se'n pot escapar.

Ulisses és un gran guerrer,
dels conjurs se'n va escapar,
amb l'ajuda del déu Hermes,
a la Circe va burlar.

I així s'acaba la història,
de Circe i el seu regnat,
que en l'illa ella manava,
fins que Ulisses aplegà.

**Cavallers jo sóc Pepico
i en el dia del meu sant
m'he gastat un duro i pico
convidant i convidant...
I com veig que si em descuide
no me deixen ni un sisó
per als que volen que els convide
he inventat esta cançó...**

**Calla, calla, calla, tu m'has pres per ninot de la falla
i si et faig cas, és cosa segura que me cremaràs!**

**Jo pretenc a una Pepeta
i portant-me molt decent
m' he gastat una pesseta
en bunyols i en aiguardent...
Però he vist que li'n donava
la xiqueta a son cosí
i quant ella me cridava
jo de lluny li deia així...**

**Calla, calla, calla, tu m'has pres per ninot de la falla
i si et faig cas, és cosa segura que me cremaràs!**

**Cavallers jo sóc Pepeta
i portant-me molt decent
m'he menjat una pesseta
de bunyols i d'aiguardent...
Però ha vist que li'n donava
uns bunyols al meu veí
i com ell feia eixa cara,
jo de lluny li deia així...**

**Calla, calla, calla, tu m'has pres per ninot de la falla
i si et faig cas, és cosa segura que me cremaràs!**

LA CANÇÓ DE LA FALLA
Del disc Borumballes falleres, Els Pavesos
Lletra de Miquel Asensi i música de Maximilià Thous

Manicomi faller

LA FALLA NOSTRA

Patri Viñes i Martínez

«L'experiència de repetir com a fallera major està sent positiva»

Patri Viñes torna a ser la nostra Fallera Major. Davant l'absència de candidates a ocupar el càrrec, ha acceptat de bon grat gaudir altra vegada el ser la nostra màxima representant.

Què o qui va fer que repetires com a Fallera Major?

La veritat que van ser diferents circumstàncies les que feren

que repetira aquest any com a Fallera Major. Quant Yolanda, en representació de la comissió, en telefonà per a proposar-me que fora un any més la representant de la meua comissió foren moltes les preguntes que li vaig fer. Algunes d'elles van ser, que si la nostra comissió comptava amb representants infantils i que si ella tornava a ser la nostra presidenta. Una vegada contestades totes les meues preguntes em vaig animar a tornar a ostentar el càrrec de Fallera Major. I com no, amb l'acceptació dels meus pares.

Fins ara, com ha estat l'experiència de repetir com a Fallera Major?

L'experiència de repetir com a fallera major crec que està sent positiva perquè estic vivint un any diferent al 2014 i que afrontes les coses d'un altra forma perquè ja saps com funcionen les coses.

Després d'un any com a Fallera Major, creus que canviaries alguna cosa?

Com bé dius després d'un any no canviaria res. De moment tota l'experiència viscuda fins ara puc dir que ha sigut increïble, ja que he pogut gaudir de tots els actes com jo somiava.

Penses que tot va eixir com esperaves o has trobat alguna cosa a faltar?

Tal vegada alguna cosa he pogut trobar a faltar, però pense que tot va eixir com esperava. Després de tant de temps esperant aquest any, tot el que passara seria genial ja que sempre he tingut el suport de la meua família i de la meua comissió.

Què pots dir-nos de Marta i de Christian?

D'aquestes dues personetes et podria dir un fum de coses i no cansar-me. Als dos els conec des que van nàixer, dues persones vergonyoses quant volen però afectuoses i divertides a més no poder. Però, sobretot, amants de la nostra festa ja que els dos pertanyen a famílies falleres de tota la vida.

Descriu en tres paraules a la nostra presidenta.

Uffff, són moltes les paraules que podria definir a la nostra presidenta, però si em tinguera que quedar en alguna d'elles el podria dir que es una persona afectuosa, atenta i sincera.

Com has vist a la gent de la comissió?

A la gent de la comissió la he vist com sempre, unida per lluitar per la festa que tant estima siga qui siga la seua representació. Està clar que com a totes les comissions hem pogut tindre

les nostres discussions però que sempre hem aconseguit solucionar-les amb èxit i de la millor manera possible per a tots.

Com et portes amb les FFMM 2015 d'altres comissions?

Amb la resta de FFMM em porte bé, ja que a moltes d'elles les conec o representaren a la seua comissió l'any que hem deixat enrere, i a les que no, les estic començant a conèixer poc a poc.

Com has viscut la germanor fallera?

La germanor fallera la he viscut d'una manera genial ja que puc dir orgullosa que deixe grans amics a totes les comissions de la ciutat. I pel que respecta a la relació de la meua comissió amb la resta, sempre que hem necessitat ajuda d'una altra sempre hem tingut les portes dels seus casals a la nostra disposició.

Creus que aquest any pot superar l'anterior en algun aspecte?

Crec que superar-ho no, però segura estic que serà igual d'especial que l'anterior.

Un desig per aquestes falles.

Un desig és el que tota persona amant de les falles pot demanar, que ens faça bon temps, que no ploga i sobretot que deixem les diferències que puguen haver a casa i que gaudim de les falles 2015.

ENTREVISTA A LA FALLERA MAJOR INFANTIL

Marta Sánchez i Gozábez

«He de gaudir moltíssim en
cada acte que m'espera»

Fa 11 anys que Marta va nèixer un 22 de desembre, i des d'aleshores, és fallera d'aquesta comissió. Ve d'una família molt fallera, el seu iaio Pepe va ser un dels fundadors.

Quan et vas assabentar que series la nova FMI, què és el primer que et va vindre a la ment?
Que per fi el meu somni, després de tant de temps, anava a fer-se realitat.

Si tingueres la oportunitat de donar les gràcies a alguna persona, a qui seria? Per què?
Sense cap dubte primer donaria les gràcies als meus pares, pel gran esforç que estan fent, i també als

meus iaies per ajudar-nos. També voldria agrair d'una manera molt especial a la ma tia Gemma (Boti), per ser la meua mantenidora a la presentació, no m'ho esperava, em vaig emocionar moltíssim, va estar d'allò més bé! Gràcies tia!

Com et portes amb Christian, amb Patri i amb Yolanda?

Molt bé, la veritat és que millor companyia no podia tindre en aquest viatge tan especial. A Christian el conec des que va nèixer i ens duquem molt bé. Patri i jo també fa molt de temps que ens coneguem i es porta genial amb mi. A Yolanda, a banda de ser la *presi* és la meua tia, i m'encanta que siga ella la meua *presi*. T'estime tia.

Respecte a la resta de FMI, ja coneixes alguna? Quina relació tens amb elles?

Sí, les conec pràcticament a totes, de vore'ns en les presentacions i en els actes fallers. Amb algunes tinc més relació perquè són de la meua escola i de la meua classe, però segur que acabarem sent totes molt bones amigues, perquè totes gaudirem d'aquest any juntes.

La teua mare, també ha segut FMI i FM de la nostra comissió, t'ha donat algun consell per aquest any que t'espera?

Sí, m'ha donat molts consells, però em quede amb un molt especialment: he de gaudir moltíssim de cada acte que m'espera.

Quin acte esperes amb més il·lusió?

Per què?

Jo crec que m'agraden tots, però bé, si he que quedar-me'n en un, em quedaria amb l'entrega de premis. És un dia de molts nervis i és l'acte que més m'agrada. Però la presentació va ser el millor de tots.

Que li diries a la gent de la comissió?

Que espere representar a la comissió com ells desitgen i que ens ho passem molt bé tots junts aquestes falles.

Un desig per a aquestes falles...

Passar-m'ho genial i que no ploga, i així poder gaudir moltíssim de les falles del 2015, per a mi les millors.

ENTREVISTA AL PRESIDENT INFANTIL

Christian Llopis i Pérez

«M'agrada molt tirar coets i vestir-me de valencià»

Christian Llopis i Pérez, és el nostre president infantil. Enguany té el privilegi, i el handicap, de compartir la presidència de la falla amb sa mare. És un xiquet conegut per tots, faller des que va nèixer i enguany pren la responsabilitat de ser el primer del cens infantil. És el moment de conèixer a Christian.

Què és el que t'anima a presentar-te a president infantil?

Vaig vore els que havien sigut abans que jo i m'agradava.

Què vas sentir quan et van dir que anaves a ser President Infantil?

Molta alegria.

Sabem que la teua mare és la nostra presidenta, t'ha donat algun consell per aquest any faller? I el més important et feia il·lusió compartir aquest càrrec amb ella?

M'ha dit que em comporte i que gaudisca d'aquest any. I clar que em fa il·lusió, jo volia ser amb ella i anar a tots els llocs junts.

Aquest any el compartixes amb les que seran les teues falleres majors Patri i Marta. Què ens diries d'elles?

De Patri que és divertida i la conec des de fa temps, juga molt amb nosaltres. I Marta és com si fora de la meua família, la conec des que vaig nèixer i he com-

partit moltes coses amb ella. I m'alegre molt de poder estar este any també compartint-lo.

Quin acte esperes amb més il·lusió? i el més emocionant?

La presentació i la proclamació són els que més m'agraden. I el més emocionant, la proclamació.

Què és el que més t'agrada de ser faller?

Tirar coets i vestir-me de faller.

Què esperes de la teua comissió?

Que s'ho passen molt bé.

Què li diries a la gent del barri i visitants?

Que no deixen de visitar la nostra falla que és la millor.

Quina és la teua relació amb la resta de Presidents i Falleres Majors infantils? Coneixes ja alguns?

Tinc bona relació i a alguns ja els coneixia abans, i als que no, estic coneixent-los.

Permet-nos conèixer-te un poquet més, Amb unes breus paraules, com definiries la teua personalitat?

Sóc tranquil i m'agrada molt el futbol. També estar amb la meua família i els meus amics. Sempre que puc baixe a la falla els divendres i jugue amb tots els xiquets de la comissió.

Un desig per aquestes falles?

Primer que no ploga i després que baixen tots a la falla i s'ho passen molt bé.

ENTREVISTA A LA RECOMPENSA

Pedro Gil i Valero

«Em va fer molta il·lusió rebre la paleta d'or de la falla»

Pedro Gil és un d'aquells fallers, que sense ostentar un càrrec de rellevància a la nostra comissió, està disposat a col·laborar en tot allò que li encomanen. Ha estat una dels principals persones en condicionar el local en casal. També és un faller molt actiu en la festa.

Quin significat te per a tu rebre la recompensa de la JLF?

Un premi per col·laborar amb i per a les falles.

Penses que et la mereixes?

Esta pregunta no deuria contestar-la jo, millor

pregunta als fallers. Alguns et diran que no me l'ha guanyat i altres et diran que sí. Jo pense que qualsevol faller se la mereix perquè qui més o qui menys fa el que pot.

Què et fa més il·lusió rebre la paleta d'or de JRJ o la recompensa de la JLF?

Home, sense pensar-ho, la paleta d'or de JRJ. Em va fer molta il·lusió quan me la van donar.

Va ser genial. La tinc guardada en casa i aquest any vaig a per la paleta d'or i brillants, així que ja podeu encomanar-la.

GUARDONATS

Recompensa Junta Local Fallera

Pedro Gil i Valero

Socarrat d'Or

Anna Isabel Calvo i Pastor

Socarrat d'Argent

Patricia Viñes i Martínez

Ángela Borreguero i Hervás

Manoli Ibañez i Casanova

Socarrat de Coure

Erica Gramaje i Victoria

Montse Hernández i Sanchis

Germán Pérez i Cerdà

Rebeca Torresano i Gisbert

Ivan Santendreu i Aznar

Bunyol d'Or amb Fulles de Llorer i Brillants

Jorge Sánchez i Tàpia

Manuel Roca i Sanchis

Juan Manuel Carmona i Trujillo

Juan José Correas i Díaz

Què penses de la nostra comissió?

Per a mi és la millor comissió. Porte molts anys en la JRJ i li he agafat d'afecte —encara que no he conegut cap altra, Jajaja!—. Som un grup xicotet, però, ací estem, fent falla i lluitant per seguir endavant.

Et veus en alguna altra comissió?

Món pare sempre m'ha dit, «no digues mai que d'esta aigua no beuràs». De moment sóc de JRJ, però si les meues filles o la meua dona me digueren que marxem, jo també me'n aniria. Encara que estic molt a gust en aquesta comissió.

Què pots dir-nos de la nostra presidenta?

De la *Yola* he de dir que te un càrrec molt difícil de portar amb família i treballant. Uff! Com he dit molt difícil. Però ella ho està fent molt bé i intenta que tots siguem una gran família fallera.

Què esperes d'aquestes falles?

Espere passar-ho molt bé i gaudir de les festes, que tots els dinars isquen molt bons. Que tota la comissió s'ho passe genial, gaudir de la falla i que siga una gran família fallera de veritat. Fallers, gaudiu d'aquest any i que tot isca d'allò més bé.

Bunyol d'Argent

Isabel Sanz i Cháfer
Pablo Riquelme i Caro

Socarradet d'Or

Alberto Carmona i Lluch
Marta Sánchez i Gozálbex
Manuel Roca i Ibañez

Socarradet d'Argent

Adrià Bono i Moreno
Rocío Bono i Moreno
Maria Riquelme i Sanz

Socarradet de Coure

Álvaro Medina i Cerdá
Àngel Ciscar i Climent
Núria Gemma Climent i Hernández
Aarón Pérez i Torresano
Nerea Pérez i Torresano
Ian Sánchez i Ortega

Distintiu d'Or

Christian Llopis i Pérez
Sara Navarro i Ortega

BOGES FALLERES I FALLERS BOJOS

Fallera Major

Patrícia Viñes i Martínez

President d'Honor

José Sánchez i Garcia

Presidenta

Yolanda Pérez i Ferri

Vicepresident 1r

Jorge Sánchez i Tàpia

Vicepresident 2n

F. Manuel Roca i Sanchis

Vicepresidenta 3a

Anna Isabel Calvo i Pastor

Vicepresident 4t

Rafael Tortosa i Garcia

Secretària

Manoli Ibáñez Casanova

Sotssecretària

Patrícia Viñes i Martínez

Tresorera

Isabel Gozálbez i Baraza

Comptadora

Cristina Gramaje i Garcia

Vicecomptador

José Ciscar i Pla

Delegada de festejos

Isabel Sanz i Chàfer

Delegat de loteries

Luis Llopis i Llopis

Delegada infantil

Àngela Gil i Borreguero

Delegat d'activitats diverses

Pedro Gil i Valero

Delegada del casal

M. Carmen Gramaje i Garcia

Delegat de jocs

Juanjo Correias i Díaz

Delegada secció femenina

Gemma Climent i Estrela

Delegada d'activitats infantils

Àngela Borreguero i Hervàs

Bibliotecària-Arxivera

Alexa Gramaje i Victoria

Vocals

Míriam Abad i Martínez

Casimiro Bono i La Higuera

Azucena Caballero i Biguin

Manolita Calatayud

Sandra Calatayud i Llopis

Magda Canet i Borreguero

Juan Manuel Carmona i Trujillo

Verónica Fasanar i Gutiérrez

Tamara Ortega i González

Erica Gramaje i Victoria

Montse Hernández i Sanchis

Teresa Ibáñez i Casanova

Cristina Ibáñez i Pont

M. Carmen Lluch i Samit

Miguel Ángel Martínez i López

Juana Martínez i Patón

M. Jose Moreno i Moreno

German Pérez i Cerdá

Pablo Riquelme i Caro

Ivan Sentendreu i Aznar

Carmina Tàpia i Cantero

Rebeca Torresano i Gisbert

ELS MENUTS MÉS BOJOS DE LA FALLA

Fallera Major

Marta Sánchez i Gozálbez

President

Christian Llopis i Pérez

Paula Adame i Tormo

Borja Joan Ansio i Ricart

Naroa Ansio i Ricart

Joan Badenes i Gramaje

Jaqueline Bárcenas i Caballero

Gerard Bolinches i Calco

Adrià Bono i Moreno

Rocío Bono i Moreno

Alberto Carmona i Lluch

Víctor Carmona i Lluch

Marta Celorrio i Jiménez

Àngel Ciscar i Climent

Núria Gemma Climent i Hernández

Andrea Cuquerella i Tortosa

Carlota Cuquerella i Tortosa

Borja Ferrús i Pérez

Claudia Fuentes i Giménez

Estela Fuentes i Giménez

Claudia Fuster i Victoria

Neus Garcia i Ibañez

Ximo Garcia i Ibañez

Laura Gil i Borreguero
 Vega Gramaje Rangel
 Eril Gras i Paya
 Maria Jesús Ibañez i Rengel
 Adrià Llopis i Pérez
 Amaya Martínez i Bernabeu
 Lucia Martínez i Calatayud
 Álvaro Medina i Cerda
 Sara Navarro i Ortega
 Samara Ortega i Benlliure
 Adriana Pascual i Pla
 Mireia Pérez i Ferrer
 Sheila Pérez i Parra

Aarón Pérez i Torresano
 Nerea Pérez i Torresano
 Marta Prats i Llopis
 Salva Prats i Llopis
 Eric Riquelme i Sanz
 Maria Riquelme i Sanz
 Manuel Roca i Ibáñez
 Óscar Sánchez i Gozálbez
 Ian Sánchez i Ortega
 Axel Sentandreu Ortega
 Natàlia Terol i Gonzalez
 José Vicente Oltra i Ortega

RECORD D'UN DELIRANT ANY

PATRI, ANDREA I MANUEL

PREMIS 2014

Premis

1r secció segona falles
1r Enginy i gràcia falles
1r Crítica fallera
1r Escena falles
2n Llibre de falla
2n Decoració falles
2n Decoració falles infantils
3r Enginy i gràcia falles infantils
3r secció segona millor ninot falles
Accésit secció tercera falles infantils
Premi Mocador millor article
d'investigació a un llibre de falles
10é a la Promoció de l'ús del valencià

Classificacions

2n Disfressa de ral·li
2n Coberta llibre de falla
3r Comparsa ral·li
4t Vehicle ral·li
4t millor crítica local
6é Carrossa de lloguer
8é secció tercera falles infantils
10é Primera part de presentació
11é Comparsa cavalcada ninot infantil
15é Grup escènic cavalcada del ninot
17é Comparsa cavalcada del ninot

MEMÒRIA 2014

Isabel Gozábez i Baraza

Començava l'exercici 2013/2014 al mes d'abril amb la dació de comptes i Yolanda, com a presidenta, dimitia. S'obria el termini per a presentar candidatures, però el temps passava i s'esgotava i no va ser fins l'últim segon, quan de nou, Yolanda es tornava a presentar.

Ja teníem de nou presidenta i calia buscar Falleres Majors i President Infantil. A la fi, Patri Viñes i Martínez decideix representar a la nostra comissió, i així acompanyar a tots els actes als representants infantils, la fallera major infantil Andrea Cuquerella i Tortosa, i el president infantil Manuel Roca Ibáñez, i així ser els nostres representants per a les falles del 2014.

Començaven els actes fallers, amb el besamans a la Mare de Déu dels Desemparats a València, al més de maig, on Alexa Torresano, com a Fallera Major del 2013, representava a la nostra comissió.

Arribava el mes de setembre realitzant-se el mig any faller infantil, on tots els xiquets de la nostra comissió passaren una vesprada d'allò més divertida. Una setmana més tard, es celebrava el mig any faller major i la nostra comissió acudia una vegada més.

El dia 12 d'octubre, la Junta Local Fallera decideix fer de nou un «outlet de falles» on també vam participar. Celebrant la cavalcada del ninot infantil el 20 d'octubre arribava l'hora dels més menuts. La nostra portava per títol *El somni de qualsevol xiquet*. Es van confeccionar distintes plataformes de Disney, com *la Bella i la Bèstia*, o *Els barrufets* entre d'altres, i van quedar d'allò més bé. Més tard, a l'hora de dinar, gaudíem d'una boníssima paella. A la setmana següent tocava el torn als majors a la cavalcada, on vam organitzar un gran ball interpretant una cançó de Mickael Jackson. Va ser una experiència inoblidable i ho passarem d'allò més bé, sobretot als assajos.

Ens tornem a juntar una vegada més al nostre cassal per a celebrar la nit de *Halloween*. I de nou, amb una increïble decoració, es van poder veure entre altres personatges a *La niña del exorcista* a l'entrada del local —què divertir va ser—, amb una nineta amb música, on més d'un no volia entrar al cassal.

El 30 de Novembre es celebrava el nomenament de Patri i Andrea al cassal de la nostra germana comissió Abu Masaifa.

Arribava desembre, l'últim més de l'any i amb ell el Nadal. El 14 de desembre inauguràvem un Betlem Artesanal de més de 30m² a l'antiga exposició de *Auto-Haus Sánchez S.L.* Va ser realitzat i muntat per *Belenes Asis*, i que va estar obert totes les festes per a que la gent el poguera veure fins al dia 5 de gener.

El 21 de desembre, la nostra comissió feia la seua entrega, als locals de la Junta Local Fallera, d'aliments per als més necessitats. El dia següent, el dia 22, la comissió infantil, acompa-

nyada per algun que altre major, gaudia al Gran teatre de Xàtiva de l'obra musical *Campanilla*, amb la qual els xiquets estaven bocabadats.

El 28 de desembre la nostra comissió, acompanyada pels representants Yolanda, Patri, Manu i Andrea, feien entrega als Patges Reials dels joguets per a la campanya *Cap xiquet sense joguet*, i el 29, un dia més tard, la Junta Local Fallera organitzava el viatge al circ a València a més de visitar el Betlem de la comissió fallera de Na Jordana, on Andrea va acudir en representació de la nostra comissió.

Arribava l'últim dia de l'any i decidirem ajuntar-nos tots per donar pas a l'any nou, sense dubte una nit molt especial.

Ja començat l'any 2014, el dia 5 de gener, tinguérem obert el nostre monumental Betlem tot el dia, on dedicarem el dia als xiquets, amb castell inflable, tallers i pin-ta cares. Va ser un dia genial, on dinarem tots junts al cassal i després anàrem al camp de la Murta a esperar els Reis Mags.

Començava la setmana de nervis, i concretament el dia 11 de gener fèiem la nostra presentació, i per segon any consecutiu, junt a la comissió de la falla Selgas-Tovar, aconseguint una experiència molt bona. Després sopàvem tots junts al restaurant i continuarem la festa fins ben entrada la nit.

A les següents setmanes, les nostres falleres majors, Patri i Andrea, visitaven els diferents Actes de Presentacions de les demes comissions, on feien acte de presència representant a la nostra comissió.

Arribava la proclamació de les Falleres Majors de Xàtiva, el dia 26 de gener, al Gran Teatre de la ciutat, on els nostres representants feren acte de presència i més tard ho celebraren tots junt amb un vi d'honor.

El dia 1 de febrer tenia lloc la Crida per part de les Falleres Majors de Xàtiva. Una vegada més, la comissió de la falla Joan Ramon Jiménez es veia representada per les nostres Falleres Majors i Presidenta i president infantil, on feren l'intercanvi d'insígnies entre les falleres majors de totes les comissions.

Una setmana més tard, el 9 de febrer, tenia lloc el ral·li humorístic faller, on la nostra comissió també participava amb un cotxe disfressats de geishes.

Arribava el diumenge 16 de febrer amb la III Mostra de *PlayBack* Infantil, on els més menuts de la nostra comissió actuaven amb la cançó de *Tadeo, te voy a esperar*, molts graciosos estaven els nostres xicotets artistes, ho passaren d'allò més bé.

El dissabte 22 de febrer, la nostra comissió organitzava el quart concurs de truites, on novament hi havien algunes molt espectaculars, un gran sopar. I al dia següent, 23 de febrer, Manu i Andrea oferien un berenar a tots els xiquets i xiquetes de la comissió. Els xiquets acudiren disfressats i es varen repartir els Distintius i Socarradets als nostres fallerets.

Començava el mes de Març, el més de les Falles. El dia 1 tenia lloc al saló noble de la Casa de la Cultura, l'intercanvi de fotografies entre les Falleres Majors de Xàtiva, les seues dames i les falleres majors de comissions. Una vegada finalitzat l'acte, tenia lloc la inauguració de l'exposició del ninot. En aquest acte es van donar les recompenses als fallers de cada comissió, on Manoli Ibáñez va ser la mereixedora d'aquesta insígnia. També, la nostra comissió gran rebia el tercer premi al millor ninot de la secció segona.

Al dia següent tenia lloc el ral·li faller infantil on els nostres menuts feien les pro-

ves que cada comissió tenia preparades i passaren un matí molt divertit. Després, al nostre casal, ens esperava una boníssima paella dirigida pel xef Pedro i els seus pinxes. Espectacular dinar.

El dia 5 de març, Patri, Anna I., Andrea i Rafa Tortosa anaren a Sagunt a rreplegar el premi *Mocador*. De 42 presentats, la nostra comissió va rebre el primer premi al millor assaig sobre falles i cultura popular, escrit per Rafa Tortosa. Ens donaren un banderí per exposar-lo al monument, un pergamí i un premi econòmic. Després de l'acte anaren al seu casal on foren rebuts per les Falleres Majors i Presidents, i gaudiren d'un vi d'honor.

El 8 de març tenia lloc el Sopar de germanor popular on novament ens vam poder divertir tots junts.

Sols faltava una setmana per a falles, calia preparar-se i anar acabant ja eixes decoracions que havien preparat. Somniaven de nou amb el premi aconseguit les falles passades, primer premi en decoració de monument.

El dia 11 de març, cinc xiques de la comissió, ens vam anar a València per gaudir de la mascletà i veure alguns dels monuments tan espectaculars que hi ha. Vam passar un dia magnífic. Esperant que començarà la mascletà, ja a la plaça de l'Ajuntament, ens van entrevistar a la radio així com també Ximo Rovira. La veritat és que va ser un dia espectacular. El dia 13 de març tenia lloc la visita a Diputació i Conselleria, on el nostre llibre rebia el premi número 10, de 63 presentats, premi rebut per la nostra Fallera Major Patri i la nostra Presidenta Yolanda. Al mateix temps, la resta de comissió acaba de repartir el nostre llibre per el barri i rematava la decoració dels nostres monuments que devíem plantar-se en dos dies.

Per fi, el dia 15 de març, i aquest any va caure dissabte, teníem tot el dia per a preparar-se per al muntatge dels nostres monuments, decorar les falles i riure's prou. Tots junts ho aconseguirem encara que com sempre vam acabar un poquet tard. Més tard tenia lloc al casal el tradicional sopar de la nit de la plantà –torrà de xulles i embotits-, per a continuar després amb els nostres monuments. Calia ara centrar-se amb el monument infantil. I a la fi, tot acabat. Era hora d'anar-se'n a dormir que a l'endemà teníem despertà.

Començava la setmana gran, la setmana fallera. El 16 de març es desenvolupava amb normalitat, en primer lloc la despertà i després el tradicional esmorzar. Junt la cercavila pel barri i el dinar al casal, les paelles fetes pel nostre xef Pedro i els seus ajudants, començaven els nervis. A les 19 hores de la vesprada, el lliurament de premis, on ens van donar el primer premi de la secció segona al nostre monument gran i també el primer d'enginy i gràcia acompanyat amb el de millor crítica fallera, segon millor llibre i segon en decoració entre altres premis. En el monument infantil, l'accessit a la secció tercera, i segon premi a la millor decoració i tercer premi l'enginy i gràcia infantil. Per la nit ho vam celebrar tots junts al casal.

Al dia següent, 17 de març, tenia lloc la Visita oficial a les falles, on comptaven amb el tradicional esmorzar on ens visitaven jugadors del Olímpic de Xàtiva, que van voler passar aquest dia amb tots nosaltres. Agrair-los novament la seua visita a la nostra comissió des d'aquestes línies. Arribava l'hora del recorregut faller i les faller anaven acudint per passar-ho d'allò més bé. Tota aquesta diversió es veu any rere any, en totes les fotos que després mostrem i que ens permeten fer veritables reportatges. Per la nit, al casal, soparem pizzes i vam fer festa per damunt de tot.

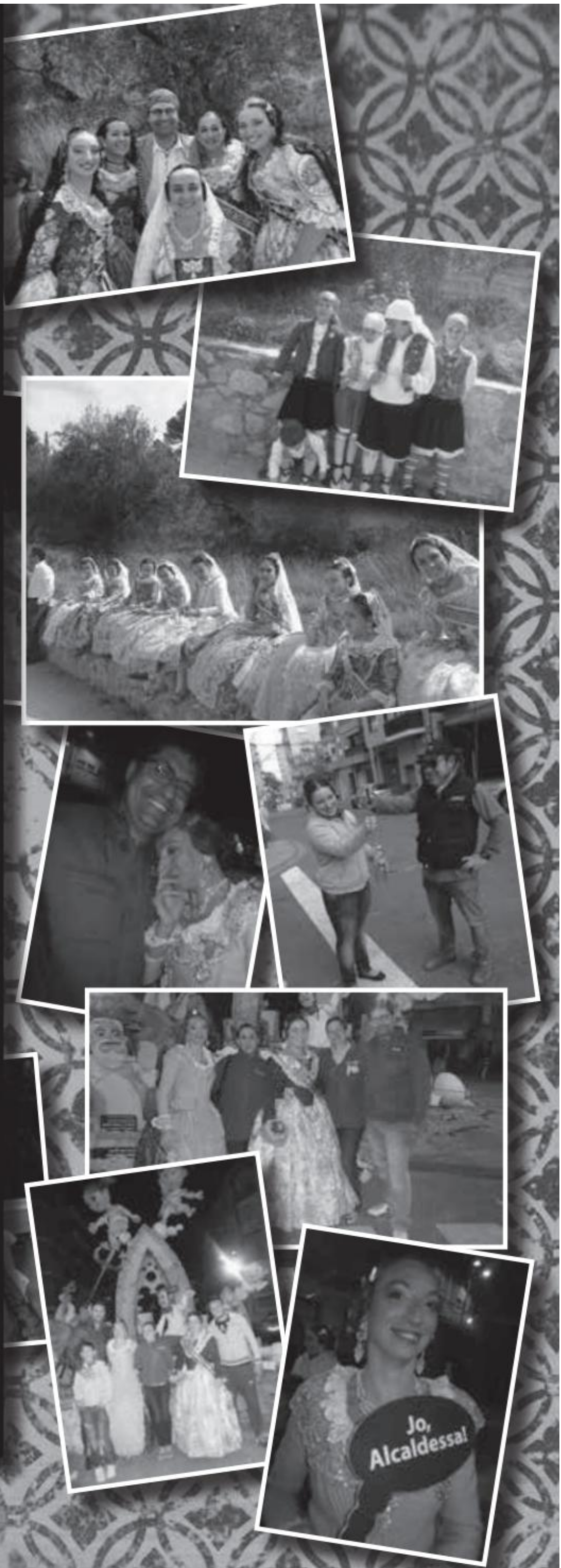

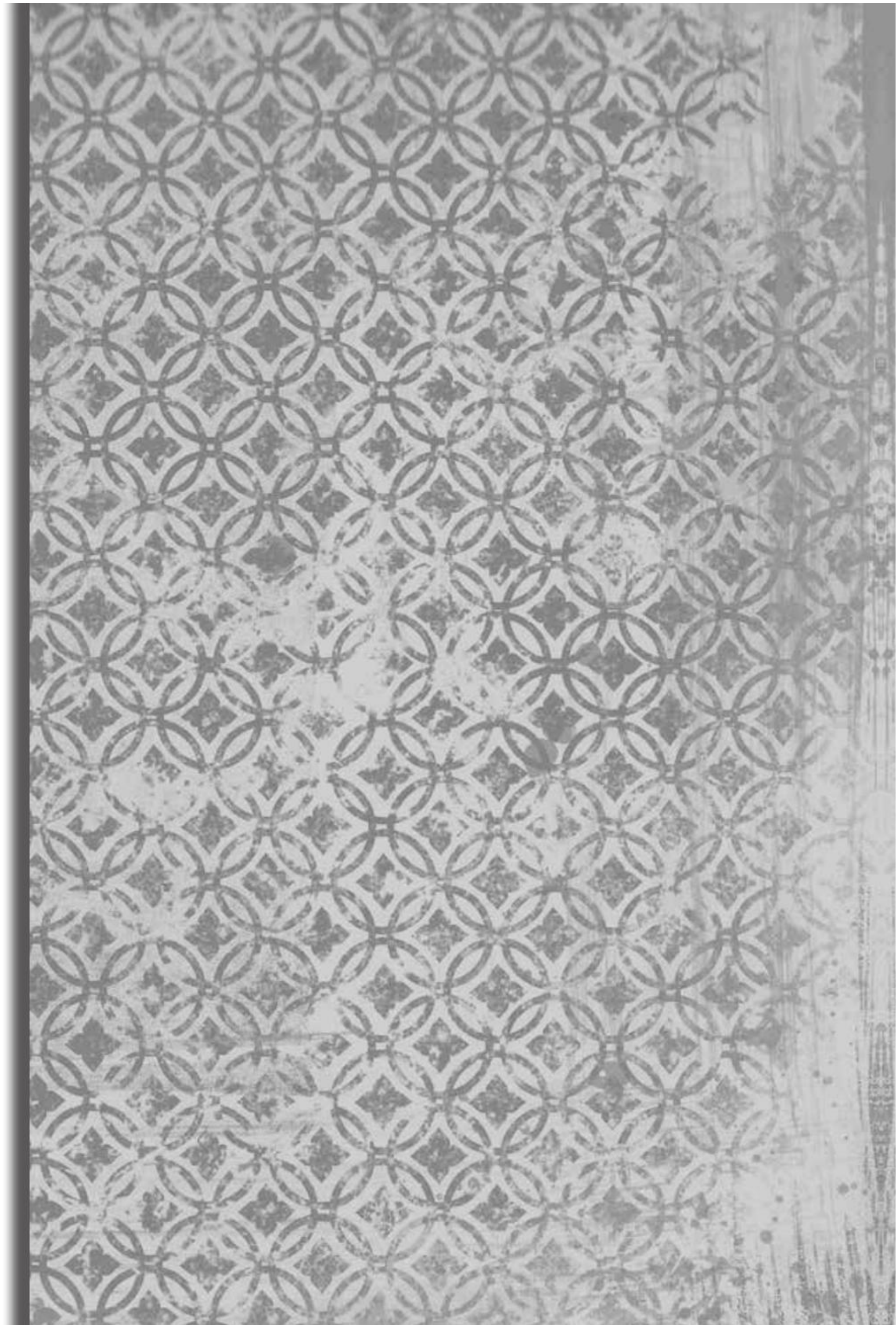
El dia 18 de marc, l'Ofrena de flors a la Mare de Déu de la Seu. I per la nit Patri, la nostra Fallera Major, ofería un sopar a tota la comissió i es feien intercanvi de regals. Després es repartiren els bunyols i socarrats als guardonats, una nit també molt especial.

Arribava l'últim dia de falles, el dia de Sant Josep. A les 12h, s'hi celebrava, a l'ermita de sant Josep, la missa en honor al patró i després la tradicional romeria. Una vegada acabada la processó, vam dinar al casal i en acabant tots a preparar la nostra tradicional traca quilomètrica, que any rere any tirem per tot el nostre barri, i on la Junta Local Fallera també ens visita. Com sempre, espectacular!

Després de fer una xocolatada amb bunyols per berenar per als més menuts i per als no tan menuts, arribava l'hora de dir adéu al monument infantil. Andrea i Manu s'acomiadaven de la seua falleta, entre alguna llagrimeta dels mes menuts de la nostra comissió. Un poc més tard, l'últim sopar de falles, i després cremà del monument gran. En aquesta ocasió si que van fer acte de presència les llàgrimes de Yolanda i Patri, novament els jugadors del Olímpic ens acompanyaven per a dir adéu a la nostra falla. I és així com es tancava un altre any de falles, meravellós.

Gracies Yolanda, Patri, Manu i Andrea, i a tots els fallers i falleres d'aquesta comissió que any rere a any esteu ací per poder després plasmar en aquestes línies, tots aquestos actes i esdeveniments que junts celebrem. Sense cap dubte, inoblidables.

**# enguany
ens ha tocat
la bogeria!**